

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Meta Majes

**POJEM SVOBODE NA SOCIALISTIČNI REPUBLIKI KUBI
- Vpliv ideologije na kršenje človekovih pravic**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Meta Majes

Mentor: izr. prof. dr. Jernej Pikalo

**POJEM SVOBODE NA SOCIALISTIČNI REPUBLIKI KUBI
- Vpliv ideologije na kršenje človekovih pravic**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

ZAHVALA

Najlepša hvala mojemu mentorju, prof.dr. Jerneju Pikalu za njegovo mentorstvo. Za vse napotke, ideje, vodenje in pomoč pri nastajanju mojega diplomskega dela in predvsem za njegov čas.

Hvala vsem mojim bližnjim; sestri Urški in Aljažu, da ima moje diplomsko delo kljub vsem tehničnim težavam takšno končno obliko kot jo ima ter stari mami za to, ker je vedno verjela vame.

Hvala Eleni za vso pozitivno energijo. Hvala Mitji, Charlyju in gospe Yanely za intervju. Hvala Sabini in Tončki za vso slabo vest in hvala gospe Marjetki za razumevanje.

Hvala mojemu Mihi za ljubezen, podporo in vzpodbudne besede, kadar sem le-te rabila.

In nenazadnje hvala mojima staršema, Marti in Bojanu. Najlepša hvala za potrpežljivost, razumevanje, podporo in ljubezen. Hvala za vsa leta spodbude, tako pri študiju kakor v življenju, skratka – hvala za vse.

Hvala Vama, to diplomsko delo posvečam Vama.

POJEM SVOBODE NA SOCIALISTIČNI REPUBLIKI KUBI

– Vpliv ideologije na kršenje človekovih pravic

Spoštovanje človekovih pravic je danes za mnoge nekaj samoumevnega. Vendar na Kubi veliko ljudi živi precej drugačno življenje, kot ga je vajena večina izmed nas, ki kratenja človekovih pravic v vsakodnevnem življenju niti slučajno ne občuti. Ali je temu res tako, je bila glavna misel oz. vprašanje, ki me je vodilo skozi celotno diplomsko delo. Da bi si lahko nanj čim bolje odgovorila, sem v svojem delu najprej opredelila sam pojem socializma, ki je še danes edina in hkrati vodilna ideologija na Kubi. Predstavila sem tudi pojem svobode, ki je pomemben dejavnik pri spoštovanju človekovih pravic. Z željo, ugotoviti, ali socializem vpliva na kršenje človekovih pravic na Kubi, sem ta dva pojma, pojem socializma in pojem svobode, skušala povezati s pomočjo interpretacije dejanskega stanja oz. življenja na Kubi danes.

Vse do začetka leta 2008, ko je Fidel Castro predal svojo oblast, so ljudje živeli odrezani od ostalega sveta, brez informacij o zunanjem svetu, izolirani. Kljub temu pa ljudje s svojo skromnostjo in dobro voljo vztrajajo, četudi se jim nemalokrat godi krivica.

Ključne besede: Kuba, socializem, svoboda, človekove pravice.

TERM FREEDOM IN THE SOCIALIST REPUBLIC OF CUBA – Influence of ideology on human rights violations

Respect of human rights is today for many a matter of course. However, in Cuba many people lead much different lives than most of us who are not even closely exposed to any human rights violations in every day life. But »is the life in Cuba really that different?« was the main question as well as the guidance of the thesis. To answer it in the best possible way I chose to first explain what socialism is, because that is what Cuban political system is based and build upon and where it is also considered to be the only proper political system. To test the hypothesis the term freedom was explained in the context of human rights. The aim was to establish the effects of socialism, as it exists in Cuba, on human rights based on interpretation of the real situation and life in Cuba.

From the very beginning of 2008, when Fidel Castro passed on his authority, people have been cut off from the rest of the world, with no information from external world, isolated. Despite that they persist with their humbleness and good will, even though they are often wronged.

Key words: Cuba, socialism, freedom, human rights.

KAZALO

1	UVOD	7
2	METODOLOŠKI OKVIR	9
2.1	CILJI IN POMEN	9
2.2	HIPOTEZE	9
2.3	STRUKTURA ANALIZE	9
2.4	UPORABLJENA METODOLOGIJA	10
3	SOCIALIZEM NA KUBI	12
3.1	SPLOŠNA OPREDELITEV SOCIALIZMA	12
3.1.1	<i>Razvoj socializma</i>	14
3.2	SOCIALISTIČNA REPUBLIKA KUBA IN ZAČETKI SOCIALIZMA	16
3.2.1	<i>Neodvisna Kuba in vloga ZDA</i>	16
3.2.2	<i>Začetki kubanskega socialističnega gibanja</i>	19
3.2.3	<i>Kuba in diktatura Fulgencia Batiste</i>	19
3.2.4	<i>Boj zoper Batistovo diktaturo – kubanska revolucija</i>	21
3.2.4.1	Socialistična revolucija	21
3.3	KUBANSKA REVOLUCIJA	23
3.3.1	<i>Obdobje kubanske revolucije</i>	23
3.3.2	<i>Revolucija in tretji svet</i>	29
3.3.2.1	Ernesto Guevara, Che	31
3.4	UTRDITEV IN RAZVOJ SOCIALIZMA NA KUBI – 'CASTROVA KUBA'	34
4	SVOBODA	38
4.1	SPLOŠNA OPREDELITEV POJMA SVOBODE	38
4.1.1	<i>Pojem »negativne« svobode</i>	39
4.1.2	<i>Pojem »pozitivne« svobode</i>	40
4.2	RAZLIČNI VIDIKI SVOBODE	40
4.2.1	<i>Svoboda in liberalizem</i>	40
4.2.2	<i>Svoboda in socializem</i>	43
5	ČLOVEKOVE PRAVICE	46

5.1	SPLOŠNO O ČLOVEKOVIH PRAVICAH	46
5.2	UNIVERZALNOST ČLOVEKOVIH PRAVIC	46
5.3	KLASIFIKACIJA ČLOVEKOVIH PRAVIC.....	47
5.4	DOKUMENTI S PODROČJA ČLOVEKOVIH PRAVIC.....	49
5.4.1	<i>Splošna deklaracija o človekovih pravicah</i>	50
5.4.1.1	Mednarodna konvencija o državljskih in političnih svoboščinah....	50
5.4.1.2	Mednarodna konvencija o ekonomskih, socialnih in kulturnih svoboščinah	52
5.5	KUBA IN ČLOVEKOVE PRAVICE	53
5.5.1	<i>Socialne, ekonomske in kulturne pravice</i>	56
5.5.1.1	Pravica do izobrazbe.....	56
5.5.1.2	Pravica do dela	59
5.5.1.3	Pravica do zdravstva	62
5.5.1.4	Pravica do zasebne lastnine	64
5.5.2	<i>Osebnostne in politične pravice</i>	65
5.5.2.1	Verska svoboda	65
5.5.2.2	Potovanja in migracije	68
5.5.2.3	Pravica do združevanja	70
5.5.2.4	Pravica do izražanja in svoboda tiska	71
6	SKLEP	76
7	LITERATURA	78
8	PRILOGA	83
	PRILOGA A: INTERVJU	84

1 UVOD

Kuba je danes v veliki meri znana predvsem po Fidelu Castru, karizmatičnem in pokončnem možu in njegovi revoluciji, s katero je prevzel oblast na Kubi. Znana je po svoji oz. lahko bi rekli Castrovi ideologiji, po socializmu, ki je danes, v kapitalističnem svetu, že prava redkost.

Pred leti sem bila tudi sama na Kubi, na tem otoku salse, cigar, vročega sonca, čudovitih plaž in lepih ter preprostih ljudi in imela možnost doživeti Kubo 's prve roke'. Vendar ta navidez idiličen otok po nekaj dneh le ni bil vse to, kar sem si predstavljala. Že pred potovanjem sem prebrala mnogo literature o Kubi, o življenju tam, tudi o Fidelu Castru; vendar je bilo osebno doživetje vsega precej drugačno od mojih pričakovanj oz. mojih predstav. In ravno to potovanje in vsi vtisi, ki sem jih prinesla s seboj v Slovenijo so tisti največji razlog za izbrano temo moje diplomske naloge.

Glede na vse videno in doživeto na otoku sredi Karibskega otočja me je zanimalo, koliko svobode in pravic dejansko imajo Kubanci. Kakšno je v resnici njihovo življenje. Je res, kar pravijo redki tisti, ki upajo deliti svoje misli z nami v raznih intervjujih ali osebnih izpovedih? Je res, kar preberemo v medijih? Kar govori in v kar verjame Fidel Castro? Ter kako je živeti v socialističnem režimu in kako dejansko sam sistem vpliva na njihova življenja?

Ko sem prebirala prvi članek za svoje diplomsko delo, sem v Nedelu (2006, 6) naletela na sledeči odstavek, ki mi je v nadaljevanju dal misliti: *»Za mnoge je diktator (Fidel Castro), ki ne spoštuje človekovih pravic, drugi ga obožujejo kot ikono, ki se kljub viharjem pokončno upira imperializmu in je vzor zatiranih po svetu. Za nekatere je tiran, za druge sinonim za karizmo. Znan je po bradi, vojaški uniformi in maratonskih govorih, a tudi po tem, da trdo obračuna z nasprotniki revolucije.«* (Hočevár 2006, 6).

Prav tako, kot Fidel Castro za nekatere predstavlja slabo, za druge pa dobro, tako je tudi Kuba za mnoge vse tisto, kar je napisano v turističnih ponudbah, za večino ljudi pa predstavlja življenje na Kubi trpljenje. Kajti Kuba resnično je dežela nasprotij. Je istočasno raj in pekel, odvisno kdo vam o njej pripoveduje; ali je to peščica ljudi, ki so dobro družbeno umeščeni in po možnosti zelo blizu režima, ali je to velika večina, ki živi v bedi, vendar polni ljubezni in upanja.

Na v uvodu zastavljena vprašanja bom s pomočjo prebrane literature in drugih virov poskušala odgovoriti v svojem diplomskem delu. Pri tem mi bo v pomoč opravljen intervju, prepričana pa sem, da bom svoje ugotovitve lahko črpala tudi iz svojih lastnih izkušenj in vseh informacij, ki sem si jih nabrala med pogovori z nekaterimi Kubanci, ki sem jih imela priložnost bolje spoznati med svojim potovanjem po Kubi.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 Cilji in pomen

Glavni cilj mojega diplomskega dela je ugotoviti ali je na Kubi svoboda njenih prebivalcev omejena in če je, kje in kako se to odraža oz. če so jim kršene temeljne človekove pravice in če so jim, na katerem področju. Skušala bom ugotoviti, če in kako so kršitve povezane z ideologijo, ki naj bi ustvarjala tokove življenja na Kubi. Moj cilj bo ugotoviti tudi, kako se kršitve človekovih pravic utemeljujejo ali definirajo na podlagi različnih teorij in pojmovanj svobode. Poleg vsega tega pa bom skušala skozi celotno diplomsko delo nakazovati to dvojnost življenja na Kubi, kje vse je najbolj razvidna in zakaj prihaja do takšnih družbenih razkolov.

2.2 Hipoteze

Hipoteza 1: **Na Kubi obstaja ekonomska svoboda, medtem ko politične svobode ni.**

Hipoteza 2: **Kršenje človekovih pravic na Kubi je z zahodnega vidika posledica režima, ki ga je Fidel Castro ustvaril na temeljih socialistične in komunistične ideologije.**

Hipoteza 3: **Svoboda na Socialistični republiki Kubi ni omejena.**

2.3 Struktura analize

Na začetku svojega diplomskega dela bom obrazložila in predstavila temeljne pojme in njihove definicije, katerih obrazložitev je temelj in osnova za razumevanje vsebine mojega dela.

V nadaljevanju se bom osredotočila na osnovne pojme, ki bodo jedro mojega diplomskega dela. Tako bom v uvodu predstavila pojem socializma, kot ideologije, ki obstaja na Kubi. V tem poglavju bom predstavila tudi druge revolucije, ki so se odvijale v Latinski Ameriki v tistem obdobju in jih skušala primerjati s kubansko revolucijo, ki je postavila socializem za edino in vodilno ideologijo na Kubi ter postala vzor za ostale države Latinske Amerike. Nato se bom osredotočila na pojem svobode in različnih definicij oz. ideoloških pojmovanj tega pojma. Sam pojem svobode bom skušala povezati s prvinami in glavnimi idejami socializma. Le-temu bo sledilo poglavje o človekovih pravicah, kjer bom s pomočjo opravljenega intervjuja in podatkov iz literature ter drugih virov obravnavala nekaj segmentov človekovih pravic in njihovega morebitnega kršenja. V zaključku pa bom skušala potrditi ali ovreči svoje postavljene hipoteze.

2.4 Uporabljena metodologija

Na začetku bom uporabila deskriptivno metodo, in sicer analizo primarnih in sekundarnih virov. Z njimi bom predstavila svoj teoretični del oz. podala razne definicije in teorije, ki bodo relevantne za moje diplomsko delo oz. samo vsebino. Oblika moje raziskave oz. diplomskega dela bo kvalitativno raziskovanje. Skušala bom interpretirati družbeno pomembne pojave in dogajanje ter raziskovala različnosti in podobnosti v pogledih na sam pojem svobode in kršenja človekovih pravic. V okviru tega bom uporabila interpretativno ter primerjalno oz. komparativno metodo kot kvalitativni metodi analize. Kot sem že omenila, bom skušala prikazati kršenje človekovih pravic na Kubi in omejevanje svobode njenih prebivalcev skozi različne poglede oz. teorije in ugotovljeno interpretirala in primerjala. Nato pa bom skušala vse pridobljene podatke povezati z realnim dogajanjem in življenjem na Kubi. Pri tem se bom zopet najprej poslužila analize primarnih in sekundarnih virov kot so npr. podatki v literaturi, časopisni članki, dokumentarni filmi, poročila Amnesty International in drugih organizacij, različni indeksi razvoja in uspešnosti države in drugo. Poleg tega bom opravila intervju s Kubanko, z gospo Yanely, ki sedaj že nekaj let živi v Sloveniji in bom tako preko nje in njenega doživljanja življenja

na Kubi skušala izvedeti, kako na svoje pravice gledajo prebivalci Kube. Preko intervjuja bom skušala še ugotoviti, ali je gospa Yanely kdaj prej, ko je še živela na Kubi, dejansko čutila kršenje svojih temeljnih pravic.

3 SOCIALIZEM NA KUBI

Poglavje o socializmu na Kubi bom namenila pregledu oz. sami definiciji socializma in njegovega razvoja. Poleg tega bom predstavila sam pojem kubanske revolucije in kako se je po Castrovem prevzemu oblasti na Kubi razvijal socializem.

3.1 Splošna opredelitev socializma

V Enciklopediji Slovenije (1998, 115) je zapisano, da je socializem politični in idejni nazor in družbeno gibanje za spremembo kapitalističnega družbenega sistema. Uveljavljal se je kot ideja, kot gibanje (predvsem od začetkov delavskega gibanja) in kot politika oz. politična praksa (od začetkov nastajanja socialistični političnih organizacij). Socializem teži k uveljavitvi družbene enakosti, pravičnosti in solidarnosti, od 19. stoletja naprej k uveljavitvi gospodarskih, političnih in drugih pravic delavskega razreda ter uvedbi družbenoekonomske ureditve na temelju družbene lastnine proizvodnih sredstev.

Socializem se opredeljuje kot prehodno obdobje, obdobje iz kapitalizma v t.i. brezrazredno družbo. Socializem po stališčih, prepričanjih in vsej svoji miselnosti nasprotuje stari, kapitalistični ureditvi oblasti, ki je temeljila na odnosih povezanih in odvisnih od kapitala. In če je bila kapitalistična družba, družba z razredno delitvijo, potemtakem je socializem oblika družbe, kjer takšna delitev naj ne bi obstajala (Divjak 1982, 88).

Socializem je torej prehodna doba iz kapitalizma v komunizem in dolgo obdobje revolucionarne graditve komunistične družbe, ki pa vsebuje elemente tako prvega kakor tudi drugega družbenega sistema. Ostanki kapitalistične družbe so vidni v ekonomskem, moralnem in duhovnem pogledu (Mala splošna enciklopedija 1995, 376).

V socializmu se splošna poraba oz. razdelitev proizvodov ravna po načelu 'vsakemu po njegovih zmožnostih, vsakemu po njegovem delu', tj. po usposobljenosti in večji uporabi delovne moči (Mala splošna enciklopedija 1995, 376).

In tudi Marx je v svojih spisih govoril o lastništvu ter proizvodnji ter pravil, da v socializmu nihče ne more dati ničesar razen svojega dela in da si nihče ne more lastiti ničesar drugega, kot le individualna sredstva porabe (Divjak 1982, 88).

Kot je bilo že zgoraj omenjeno, naj bi socializem prinesel brezrazredno družbo in konec izkoriščanja, vendar le v teoriji. Socializem je vendarle prehodno obdobje, ki vsekakor vsebuje nekatere elemente prejšnje družbe, kapitalizma, ki so v določeni meri prisotni tudi v socializmu. Kajti konec koncev se je socializem razvil ravno iz temeljev, ki jih je sestavljalo kapitalistično izkoriščanje in prisvajanje lastnine (Divjak 1982, 88).

Heywood (2000, 75) pravi, da je socializem ideologija, ki je definirana kot nasprotje kapitalizmu in kot poskus preskrbeti bolj človeško in bolj socialno alternativo. Bistvo socializma je vizija o ljudeh kot socialnih bitjih, združenih v skupni človečnosti. Posameznikova identiteta pa je oblikovana po družbenem medsebojnem delovanju in pripadnosti družbi oz. skupnosti. Socialisti zatorej dajejo prednost sodelovanju pred konkurenco in kolektivizmu pred individualizmom.

Glavna vrednota socializma, piše Heywood, pa je enakost oz. enakopravnost. Socialisti namreč verjamejo, da je stopnja družbene enakosti bistveno zagotovilo za družbeno stabilnost ter kohezijo. Družbena enakost hkrati pospešuje svobodo v smislu, da vsem zadovoljuje materialne potrebe in preskrbuje osnove za osebni razvoj (2000, 76).

Poleg enakosti oz. enakopravnosti, kot pomembni vrednosti socializma, pa Vincent (1995, 100) omenja tudi sodelovanje, tovarištvo, združenje in skupno last, kot vrednote, ki so prav tako povezane s socializmom, njegovo naravo in

etiko. Vse od utopičnega socializma pa do socializma v 20. stoletju je bilo namreč prisotno močno prepričanje, da smo ljudje sodelujoča bitja in s tem ontološko pred pojmom individualizma. Še več, sodelovanje je vrednota, ki je za socialiste superiorna, nad egoizmom in individualizmom, ki pomenita le izolacijo in tekmovalnost. Kajti socialisti so dokazovali in zagovarjali, da smo ljudje del drug drugega in s tem namigovali na skupnost, vzajemnost in delitev.

3.1.1 Razvoj socializma

Socializem je nastal kot reakcija proti družbenemu in gospodarskemu položaju v Evropi, ki je nastal z razvojem industrijskega kapitalizma. Rojstvo socialistične ideje je močno povezano z razvojem novega, vendar rastočega razreda industrijskih delavcev, ki so trpeli revščino in ponižanje, ki sta mnogokrat omenjena v povezavi z zgodnjo industrializacijo (Heywood 2000, 77).

Moralna moč socializma torej ne izhaja iz zaskrbljenosti o tem, kakšni so ljudje, vendar iz tega, kakšne zmožnosti imajo, da nekaj postanejo. To je vodilo k razvoju sicer utopične socialistične vizije o boljši družbi, v kateri lahko ljudje kot člani družbe, države dosežejo resnično emancipacijo oz. osvoboditev in izpolnitev (Heywood 2000, 77).

Hobsbawm (1968, 310) pa omenja, da so začetki socializma temeljili na trdni veri v razum, znanost in napredek ter imeli pritrdilen odnos do industrializacije oz. industrijske revolucije, ki je nato sploh omogočila moderni socializem.

Socializem je že v svojem začetku radikalno nasprotoval liberalnemu pojmovanju, da je družba le zbirka oz. vsota delcev, ki jih premikajo lastni interesi, ki so med seboj v nenehni tekmi. Socializem je človeka pojmoval kot občestveno bitje, saj so ljudje po naravi določeni za to, da živijo drug z drugim in si med seboj pomagajo. Poleg tega pa se človek lahko izraža, postane srečen in se individualizira zgolj v družbi in kot njen del (Hobsbawm 1968, 311).

Kot politično gibanje in kot teorija, ki se ukvarja z zakoni družbe, socializem nastane v francoski revoluciji s Francoisem Bebeufom, ki je govoril v prid ukinitve zasebne zemljiške lastnine ter zahteval skupno potrošnjo plodov zemlje, ukinitve razlike med bogatimi in revnimi, med voditelji in tistimi, ki so vodeni. Leta 1808 pa je Charles Fourier z objavljeno svojo prvo publikacijo Teorija štirih gibanj podal bolj kompleksno in bolj izdelano teorijo ter diagnozo družbe. Domnevno naj bi bil angleški industrialec Robert Owen tisti, ki je okrog leta 1830 prvi uporabil besedo 'socializem'. Zagotovo pa naj bi socializem svoj prvotni smisel dobil v štiridesetih letih 19. stoletja, ko so prvič z izrazom označevali novo družbeno ureditev. Kasneje pa se je razvilo več definicij pojma socializem in v Angliji so v dvajsetih letih 20. stoletja našli preko dvesto opredelitev pojma. Vendar pa razvoja zamisli o sodobnem socializmu ni mogoče razumeti ločeno od dogodkov v evropskih državah v 19. stoletju. Ti dogodki so obdobje industrijske revolucije, razvoj kapitalizma in nastanek delavskega razreda. Konec 19. stoletja in v začetku 20. stoletja so se pojavile prve politične stranke, ki so v imenu nosile naziv 'socialistične', hkrati pa je to obdobje prvih socialističnih revolucij¹.

Moderni socializem kot idejnopolitični nazor delavskega razreda in kot družbeno gibanje pa se je razvil v prvi polovici 19. stoletja in bil ob konservativizmu in liberalizmu tretja najvplivnejša politična struja ter hkrati ostra kritika ali popolna negacija kapitalistične družbe. Zamisli vodilnih predstavnikov ideje socializma so temeljile na neizogibnosti sprememb te družbe z reformami ali pa radikalnimi prevrati kot je npr. socialistična revolucija, katere prvine je imela tudi kubanska revolucija (Enciklopedija Slovenije 1998, 115).

Kuba pa je tudi ena izmed držav, v katerih se je razvil revolucionarni socializem, kot ena izmed oblik socializma. Mnogo socialistov je namreč verjelo, da je lahko

¹ Wikipedija 2007c, 5. avgust 2007.

socializem vpeljan samo z revolucionarnim strmoglavljenjem obstoječega političnega sistema. In hkrati so dopuščali nasilje, ki je bilo ob taki revoluciji neizogibno (Heywood 2007, 112).

Pomembno pa je povedati, da so bile v 19. stoletju revolucionarne taktike za socialiste vabljuje predvsem iz dveh razlogov. Prvi je bil ta, da so kot že omenjeno začetki industrializacije prinesli strogo krivico delavskim množicam, saj so le-te trpele zaradi revščine in razširjenosti brezposelnosti. Kapitalizem je bil razumljen kot sistem pritiskov in izkoriščanja in ravno zaradi tega je bila od delavskega razreda priključitev k revoluciji nekako pričakovana. Poleg tega pa je imel delavski razred malo možnosti političnega vplivanja; resnično so bili skoraj povsod izključeni iz političnega življenja (Heywood 2007, 112).

Revolucionarni socializem kot oblika socializma pa je imel velik vpliv za nadaljnje revolucije po celem svetu; tako v Evropi, Aziji, kot v Latinski Ameriki, in seveda kot je bilo že rečeno, tudi na Kubi.

3.2 Socialistična republika Kuba in začetki socializma

3.2.1 Neodvisna Kuba in vloga ZDA

Kuba in Združene Države Amerike imajo dolgo zgodovino bližnjih ekonomskih in političnih vezi. Čeprav je bila Kuba skoraj 400 let španska kolonija, je otok že v 19. stoletju razvil donosne trgovske povezave z Ameriko.²

Amerika je torej že od nekdaj imela velike appetite po Kubi. Že leta 1881 je ameriški državni sekretar James G. Blaine zapisal o Kubi: *»ta bogat otok, vez z Mehskim zalivom ter področje našega najbolj razširjenega trgovanja v zahodni*

² Wikipedia 2008f, 27. februar 2008.

sferi, je, čeprav v rokah Španije, del ameriškega trgovskega sistema...Če bi otok kdaj popustil in postajal Španski, mora Kuba nujno postati ameriška in nikakor ne sme pasti pod evropsko dominacijo³.«

Po mirovnem sporazumu v Parizu 10.12.1898, kjer je Španija po ameriški intervenciji izgubila oblast nad Kubo, je otok postal svoboden, odpravili so suženjstvo. Vendar pa je bila Kuba sprva pod neposredno ameriško vojaško odpravo, nato pa je z novo ustavo (iz leta 1901) 20.5.1902 postala neodvisna republika. Njen prvi predsednik je bil Tomas Estrada Palma, ki je Kubi predsedoval med leti 1902 in 1906. V takratno ustavo so bili vključeni t.i. Plattovi amandmaji⁴, ki so dopuščali neposredno poseganje ZDA v kubanske zadeve in vojaški nadzor nad Kubo, ki je bil kasneje leta 1934 ukinjen. Ameriške enote so se le za nekaj časa leta 1902 umaknile s Kube, kajti že nekaj let kasneje so se ob uporabi opozicije proti takratnemu predsedniku T. Estradi (1906-09) vratile (Natek in Natek 2000, 539).

Kljub kubanski neodvisnosti so ZDA pogosto posegale v kubanske zadeve, predvsem v gospodarstvo. Investicije ZDA v kubansko proizvodnjo sladkorja in izvoz tobaka ter v turizem so bile precejšnje. Prav tako je imela Kuba pri izvozu v ZDA prednostni položaj. Do leta 1926 so imele ZDA v lasti 60% kubanske sladkorne industrije in izvozile so 95% celotnega kubanskega pridelka⁵.

³ Wikipedia 2008c, 27. februar 2008.

⁴ Amandma je bil sprejet marca 1901 kot dogovor, ki je vseboval, definiral oz. določal pogoje za odnose med Kubo in Združenimi državami Amerike za naslednjih 33 let in je bil s strani večine kubanskega prebivalstva sprejet z grenkobo. Rezultat amandmaja je bil odstop kubanske vojaške baze Ameriki in nadaljnja uporaba tega južnega dela zaliva Gvantamo, kjer je bila leta 1898 ustanovljena ameriška pomorska baza. Zakup zaliva je bil potrjen iz obeh strani s Kubansko-ameriško pogodbo, ki sta jo leta 1903 podpisala predsednika obeh držav (Wikipedia 2008d, 27. februar 2008).

⁵ Wikipedia 2008f, 27. februar 2008.

Čeprav je bila Kuba zaznamovana z neskončnim, neizmernim nasiljem, rasizmom, pretirano korupcijo, vojaškimi upori, tolпами in občasnimi vojaškimi intervencijami Združenih držav Amerike, je novo nastala republika doživela tudi izredno ekonomsko rast, razvoj in obnovo ter blaginjo za manjši del družbe. Kljub temu pa podkupovanje ni bila le preprosta zadeva individualnega bogatenja. Odkar je delo v državnem sektorju ustvarilo dohodek za tisoče ljudi in odkar je bilo njihovo delo odvisno od zmage na volitvah njihove izbrane stranke, se je volilna goljufija utrdila že na samem začetku Republike (Gott 2004, 114).

Navkljub rasizmu, nasilju in korupciji, ki je torej zaznamovalo prvo obdobje Republike, pa je Kuba doživela gospodarski uspeh. Kuba je izpod španske oblasti prešla pod vpliv Amerike. Na Kubo so prihajali novi prebivalci in s tem novi investitorji, s pomočjo katerih se je preoblikovala ne samo sladkorna industrija in z njo povezane železniške povezave, preoblikovalo se je tudi rudarstvo, tobačna industrija in tekstilna proizvodnja. Več kot 13.000 Severnih Američanov si je na Kubi do leta 1905 pridobilo lastništvo za zemljo in s tem investiralo na milijone dolarjev (Gott 2004, 125).

Takratni predsednik oz. prvi predsednik neodvisne Kube, Estrada, je bil človek svojega časa. Pripadal je izobraženemu in vladajočemu razredu in ni imel nobenih predsodkov do ameriških osvojevalcev in je zagovarjal in težil k bližnjim in neprekinjenim odnosom z Ameriko tudi po razglasitvi neodvisnosti. Veliko število Kubancev je bilo navdihnjenih z idejo nacionalizma (nerazvitim smislom za nacionalizem), toda kljub temu je v prejšnji polovici stoletja veliko od njih prečkalo mejo v ZDA, v želji po delu, študiju ter ustanavljanju malih podjetij (Gott 2004, 114).

K preseljevanju je prispevala gospodarska negotovost. Vse generacije, široka skupina kubanskega ljudstva, tako mladi kot stari, moški in ženske, črni in beli, so z lahkoto potovali med celino in otokom. Ni bilo nobenih omejitev. Še več, v zgodnjih letih Republike je imel skoraj vsak, ki je bil pomemben in vpliven,

izkušnje iz življenja v Združenih državah. Ameriška intervencija v kubanske zadeve za ta sloj ljudi ni bila žalitev; le-ti so jo odobraval in jo pogosto tudi zahtevali (Gott 2004, 114).

3.2.2 Začetki kubanskega socialističnega gibanja

V tistem času, leta 1925, je bila ustanovljena Kubanska komunistična partija (PCC, Partido Comunista de Cuba), ki je hitro postala oz. se razširila v eno največjih in najvplivnejših marksistično – leninističnih strank v Latinski Ameriki. Okoli leta 1930 je PCC postala dominantna politična sila kubanskega delavskega gibanja. Strankarsko najbolj bojevito obdobje je prišlo z 1930-imi leti, ko je bil pomemben element revolucionarne opozicije zrušitev Machadove diktature l. 1933. PCC je ostala v opoziciji in pozivala k delavski vladi in ustvarjala sovjete med sladkornimi delavci na podeželju (Leogrande 1981, 239).

Ko je Ramon Grau nasledil Gerarda Machado je takoj razveljavil Plattov amandma. V znak protesta pa so ZDA zavrnilo priznanje Grauovi vladi in nov režim označile kot 'komunističen' in 'neodgovoren'⁶.

3.2.3 Kuba in diktatura Fulgencia Batiste

PCC je bila legalizirana leta 1939 pod vlado Fulgencia Batiste in spremenila svoje ime v Revolucionarno komunistično unijo (URC, Union Revolucionaria Comunista). Sodelovala je v snovanju ustave iz leta 1940 in se pridružila Batisti v volilno koalicijo, ki je zmagala na naslednjih volitvah (Leogrande 1981, 239).

⁶ Wikipedia 2008c, 27. februar 2008.

Čeprav je bila ustava formalno pisana na kožo kapitalističnim slojem, je vsebovala številne tako politične kakor socialne prvine. Zapisala je enakost vseh državljanov pred zakonom, prepoved spolne, rasne in druge diskriminacije, omejila največjo zemljiško posest, sprejela načelo enakega plačila za enako delo, vzpostavila socialno pomoč za stare, nezaposlene, nesreče pri delu, uvedla 44-urni delovni teden, porodniški dopust 6 tednov pred porodom in po njem ter drugo. Priznavala je pravico do stavk, sistema kolektivnih pogajanj, prepovedala odpuščanje brez razloga (Ferfila 2006, 780).

Med 2. svetovno vojno so kubanski komunisti postali prvi v Latinski Ameriki, ki so sprejeli ministrski položaj v vladi. Kmalu zatem so zopet spremenili ime in postali Socialistična ljudska partija oz. stranka (PSP, Partido Socialista Popular) (Leogrande 1981, 239).

Upadanje in slabitev PSP se je začelo sredi 1940 - ih. Med leti 1940 in 1946 se je okrepilo članstvo v delavskih organizacijah, ustanovljeni so bili novi sindikati. V tistem obdobju je prišlo tudi do zvišanja delavskih plač. Vendar pa so zaradi vojnega pomanjkanja hitro poskočile cene osnovnih življenjskih potrebščin. Vlada tega ni preprečila, tudi sama je bila namreč vpletena v špekulacije, tihotapljenje, korupcijo. Tako je na naslednjih volitvah je leta 1944 zmagal Ramon Grau San Martin. In začelo se je obdobje vladanja kubanske revolucionarne avtentične stranke (Partido Autentico). Grau je izvedel velik projekt javnih del, delno agrarno reformo, podprl delavske organizacije in delavsko zakonodajo. Latinskoameriškim državam so začeli prodajati po višji ceni, razliko med prejšnjo nizko ceno in novo pa so razdelili tako med lastnike plantaž kot tudi njihove delavce. Leta 1946 je Grauova vlada začela voditi bolj konzervativno politiko. Vse več je bilo kraj iz proračunskega denarja. Tudi naslednji predsednik Prio Socarras si je prisvojil precejšen delež. V času njegovega predsednikovanja (1948-1952) so nastale gospodarske težave, zato je Mednarodna banka za obnovo in razvoj priporočila določene ukrepe za povečanje mednarodne konkurenčnosti. Ukrepi so bili naslednji: znižanje davkov in davčne olajšave za nove investicije; več denarja za vlaganje v zasebno industrijo s strani Mednarodne banke za obnovo in razvoj; sprememba

zakona o rudarstvu v korist tujih podjetij; znižanje ravni plač nasploh in še posebej v sladkorni industriji; sprejem zakonodaje, ki je omogočila lažje odpuščanje delavcev itd. V času novih volitev leta 1952 se je zaupanje v 'avtentično' vlado ter v predsednika Pria krhalo. Vse večji vpliv je imel general Batista, ki pa ni mogel zmagati na volitvah, vendar je ne glede na to leta 1952 oblast prevzel z vojaškim udarom (Ferfila 2006, 781).

Novo ustoličeni Batistov režim je najprej zavrgel ustavo iz leta 1940. Fulgencio Batista je razpusil politične stranke, sam je postavljaj župane in druge voditelje in funkcionarje, prepovedal radijske oddaje s politično vsebino, zborovanja, demonstracije in stavke. Po vsem otoku je ukazal zapreti komunistične in sindikalne voditelje, prepovedal je prvomajska zborovanja in parade. Vendar je bilo na Otoku kljub temu veliko število zborovanj, stavk, zasedb podjetij, upočasnjenege dela; veliko ljudskega nemira in nezadovoljstva. V tistem času je Fidel Castro že začel organizirati akcije proti Batistovi diktaturi (Ferfila 2006, 782).

3.2.4 Boj zoper Batistovo diktaturo – kubanska revolucija

Kubansko revolucijo se v literaturi omenja v povezavi oz. s prvinami socialistične revolucije, zato je prav, da se opredeli tudi socialistično revolucijo, kot temelj za revolucijo, ki se je odvijala na Kubi pod vodstvom Fidela Castra.

3.2.4.1 Socialistična revolucija

V Enciklopediji Slovenije (1998, 107) je zapisano, da je socialistična revolucija temeljita sprememba političnih in ekonomskih odnosov v družbi na podlagi načel socializma. Z njo oblast prevzame delavstvo pod vodstvom politične stranke, praviloma komunistične, zavaruje pa jo večinoma z uvedbo revolucionarne diktature. Kubanska revolucija je bila izvedena po zgledu marksistične teorije, za katero velja, da socialistično revolucijo označuje kot nasilno dejanje, vendar nujno za politično emancipacijo, ki naj bi bila po programu in vsebini že zunaj meščanskega kapitalističnega sistema,

vzpostavljenega in politično utemeljenega s francosko meščansko revolucijo, ekonomsko pa z industrijsko revolucijo. Temeljni pogoj za socialistično revolucijo je odprava zasebne lastnine proizvodnih sredstev in uvedba novega načina proizvodnje, ki naj združenim proizvajalcem omogoči dejansko odločanje o celotni razširjeni reprodukciji.

Prva uspešna socialistična revolucija se je odvijala v Rusiji, to je bila oktobrska revolucija pod vodstvom Lenina, ki je bila vzor in spodbuda levici delavskega gibanja po vsem svetu k rušenju kapitalizma. Kuba je bila ena izmed nekaterih držav, ki so sledile idejam te revolucije, ki je poskrbela za razvoj komunizma in socializma v Rusiji⁷.

Lenin je ob pripravah na revolucijo organiziral zborovanja, na katerih je predstavljal svoj program in pozival k socialistični revoluciji, kjer so se mu pridružili delavci, vojaki, mornarji. Vsi so pozdravljali revolucijo, ki je sledila. Lenin je bil namreč mnenja, da so zborovanja potrebna in so kazalec tega, da so edino delavske zveze in njihovi zastopniki zmožni formirati revolucionarno upravljanje oz. vodstvo. Njihova naloga je bila, seveda v primeru, da se oblast umakne in odstopi pred močjo in vplivom meščanstva, predstavitev vztrajnega, sistematičnega in nepopustljivega delanja napak v njihovi taktiki⁸.

Za izginotje razredne delitve družbe in za rojstvo socializma je potrebna le in edino socialistična revolucija, ki predstavlja zavestno gibanje delavskega razreda, z namenom prevzeti nadzor nad svojim življenjem. In po besedah Marxa, bi le takrat vsakdo delal v okvirju svojih zmožnosti ter dobil v skladu s svojimi potrebami in spremembe bi se zgodile⁹.

⁷ Geocities 2008, 23. avgust 2008.

⁸ Stel Computer Systems, 23. avgust 2008.

⁹ In Defence of Marxism 2001, 23. avgust 2008.

3.3 Kubanska revolucija

Kubanska revolucija oz. lahko bi rekli tudi socialna revolucija po zgledu Marxa se je pričela 26. julija 1953 z neuspešnim napadom na vojašnico Moncada. Napad se je sicer ponesrečil in mnogi udeleženi so bili ubiti ali ujeti. Tudi Fidela so zaprli in mu sodili; to je izkoristil za svoj znameniti govor, 'Zgodovina mi bo oprostila' ('La historia me absolvera'). Obsojen je bil na 15 let, izpustili so ga po dveh. Nato je ustanovil »Gibanje 26. julija« in njegova pot se je začela¹⁰.

Ta državni udar na Kubi je zrušil režim Fulgencia Batiste. Zrušilo ga je t.i. »Gibanje 26. julija« in v 50-ih letih 20. stoletja je bila nato vzpostavljena nova kubanska vlada, vlada pod vodstvom Fidela Castra. Revolucija se je končala 1. januarja 1959, z dokončnim porazom Batiste¹¹.

3.3.1 Obdobje kubanske revolucije

Kot že omenjeno, se je revolucionarno gibanje začelo z oboroženim napadom na Moncado, katerega vodja je bil Fidel Castro, pestra in sijajna podoba človeka 26-ih let, ki je kasneje več kot pol stoletja dominiral kubanski politiki in zgodovini. Napad na Moncado je bil za režim izziv, ki je postavil temelje in osnovo za revolucionarno organizacijo, Gibanje 26. julija, katero je šest let kasneje močno pridobilo na moči in Fidelovo ime popeljalo čez celoten otok. Njegova, Fidelova revolucija je ustvarila kubanski narod, boji v preteklosti so dobili smisel, nekoč nesvobodna Kuba je sedaj postala otok, ki je imel močno vlogo v svetu. Pod Castrovim poveljstvom je kubansko ljudstvo 'vstalo' in prvič resnično razumelo kdo sploh so. In Kuba je pod Castrom postala uspešna

¹⁰ ThinkQuest, Education Foundation 2007, 4.8.2008.

¹¹ Wikipedija 2007b, 5. avgust 2007.

komunistična država, kjer je bil nacionalizem pomembnejši od samega socializma, legenda o Jose Martiju pa pomembnejša od Marxove filozofije. In ravno ohranjanje mešanice osnov socializma in nacionalizma ter Castrovih izkušenj in sposobnosti je bilo ključ do Castrovega dolgega političnega življenja (Gott 2004, 148).

Za mnoge Kubance je bila vrnitev Batiste na oblast konec kakršne koli oblike demokracije in hkrati demokratične oblike oblasti. Neučakani Castro se je brez pomisleka lotil vojaške vstaje, upora in začel z organizacijo v smeri Batistove zamenjave. Vendar pa Castro ni bil sam. Akterji revolucije so bile tudi male in neodvisne skupine, ki so se na skrivaj sestajale v Havani in drugih mestih so se pripravljale na napad na Batistov režim (Gott 2004, 149).

Castrova karizma, strateške vizije in organizacijski talent so dali njemu in njegovim pripadnikom močno prednost. Skupaj je zbral več kot 150 mož, jih izuril in zbral potreben denar. Priprave za napad na Moncado so prikrito potekale naprej (Gott 2004, 149).

Zunaj Santiaga so najeli majhno posest, kje so se skrivali možje in kjer so imeli spravljeno strelivo, lokalni kmetje pa so dajali vtis, da gradijo kokošnjake. Na izbrani dan julija 1953 se je sto gverilcev v vojaških uniformah odpravilo proti Santiagu. Vendar pa so bili Castro in njegovi možje kar hitro poraženi, kajti branilci vojašnic, ki so bile tarča napada so bili v prednostnem položaju, saj so se bili gverilci primorani boriti po hribu navzgor. Nekateri izmed mož so bili na mestu mrtvi, mnoge od njih pa so ujeli in jih kasneje usmrtili. Nekaj mož je pobegnilo v gore. Med njimi je bil tudi Fidel Castro. Vendar so ga le nekaj dni pozneje našli in po srečnem naključju odpeljali na policijsko postajo v Santiago namesto v vojaške barake Moncado, kjer bi ga sigurno takoj usmrtili, tako kot mnogo njegovih mož (Gott 2004, 149).

Castro so septembra v Santiagu sodili skupaj z več kot sto obtoženci, katerih večina ni imela nikakršne povezave z napadom na Moncado. Castro je kot odvetnik pripravil poleg svoje tudi njihovo obrambo, ki je temeljila na

nezakonitosti režima in pravici slehernega državljana, da se upre nezakoniti vladi. Po pripovedovanjih je imel dve-urni govor, v katerem je upravičil svoja dejanja in akcije ter opisal svoj politični program. Končal je z znameniti besedami: Obsodite me, ni važno. Zgodovina mi bo oprostila (Gott 2004, 150).

Ko je bil Castrov govor objavljen, je postal manifest njegovega revolucionarnega gibanja. V njem je Castro podal oz. predstavil podrobnosti 'petih revolucionarnih zakonov', ki bi bili objavljeni, če bi napad na Moncado uspel. Prvi zakon je pozival k vrnitvi moči ljudstvu in obnovitvi ustave iz leta 1940. Drugi je obravnaval zemljiške pravice in obljubljal vsem tistim z manj kot 165 jutri pravico do svoje zemlje oz. lastništvo, tretji zakon pa naj bi dal delavcem v velikih industrijskih in rudarskih podjetjih pravico do 30 odstotnega deleža dobička. Četrty zakon je lastnikom plantaž sladkornega trsa zagotovil 55 odstotni delež njihovega proizvoda, peti pa je napadel korupcijo in bi zasegel posest oz. delnice tistih, ki so bili obtoženi goljufij v obdobju prejšnje vlade (Gott 2004, 150).

Kljub tako odmevnemu govoru so Fidela Castra obsodili na 15 let zaporne kazni. Zapor mu je nudil priložnost za obsežno branje – znanstveno fantastiko, zgodovino ter politiko – kar drugače najbrž ne bi bilo možno, prebral je tudi veliko literature o pomembnih možeh zgodovine in tedanjega časa. Nato je Castro začel delati načrte za prihodnost in pričel z organizacijo za njegovo še ne razvito Gibanje 26. julija in kmalu prišel na prostost, saj je bil pomiloščen in je v zaporu odslužil manj kot dve leti kazni (Gott 2004, 151).

Novembra 1954, ko je bil Castro še zaprt, so na Kubi potekale predsedniške volitve, na katerih je bil Batista edini kandidat. Predhodni predsednik Grau San Martin se je umaknil iz predsedniškega boja, ko je ugotovil, da bodo volitve, kot je bilo znano za Kubo, po vsej možnosti podkupljene. Grau se je torej umaknil in Batista se je razglasil za zmagovalca. Objavil je vrnitev ustavnega prava z zagotovilom svobodnega tiska, zato se je Batista počutil dovolj močnega, da je obljubil pomilostitev za politične zapornike – med njimi je bil tudi Fidel Castro (Gott 2004, 151).

Castro je bil izpuščen leta 1955. Vrstiti so se začeli njegovi podžigajoči časopisni članki, v katerih je poveljnika vojašnice Moncada obtožil mučenja in izvajanja usmrtitev, Batista pa je označil kot domišljavega, plitvega, nepoštenega ter podkupljivega. To je kmalu privedlo do ponovne cenzure in preganjanja starih politikov. Batistov demokratičen začetek se je kmalu sprevrgel v hitri konec (Gott 2004, 152).

Po treh mesecih v Havani je Castro uvidel, da ni nikakršne prihodnosti za volilne spremembe, in tako je julija leta 1955 odpotoval v Mehiko. Mehika je bila namreč država, ki je mnogim kubanskim beguncem prejšnje generacije ter izgnanem iz obdobja španske državljanske vojne nudila zatočišče. In prav v Mehiki so se pričeli vsi načrti, oboroževanje in urjenje za ponovno vstajo in napad na kubanski režim. Kmalu po prihodu je Castro spoznal mladega revolucionarja Che Guevaro in kemija med njima je bila usodnega pomena za današnjo kubansko zgodovino (Gott 2004, 152).

Fidel Castro je odpotoval v Mehiko z namenom organizirati oborožene gverilske sile, ki bi bile sposobne vdora na Kubo, vendar mu je manjkalo tako kadra kot denarja. Poleg tega je bil Castro z nekaj posamezniki, s katerimi si je delil upanje in vero, da je upor prava stvar, izoliran od dogajanja na Kubi. Na otoku je bilo namreč že organiziranih nekaj skupin, usmerjenih proti Batisti. To so bile npr. skupina havanskih študentov, 'sladkorni delavci' ter mladi oficirji. Kmalu pa se je tudi Castrovem Gibanju 26. julija nasmehnila sreča. Počasi je začel pritekati denar. Kmalu je imel dovolj, da je najel ranč izven Ciudad de Mexico, kjer so se skrivaj zbirali in usposabljali novi člani, uporniki (Gott 2004, 153).

Še istega leta je Castro v Mehiki kupil staro počitniško jahto z imenom '*Granma*' (v prevodu *babica*), ki je 25. novembra 1956 z 82 borci na krovu odplula proti Kubi (Ferfila 2006, 783).

Leto kasneje so se upornikom začeli priključevati okoliški kmetje in poljedelski delavci. Avgusta istega leta je bilo osvojenega že toliko zemlja, da je Che

Guevara, takrat že vojaški komandant, lahko ustanovil stalno oporišče El Hombrito, kjer so organizirali razne delavnice, bolnico, pekarno in tiskali časopis El Cubano Libre. Hkrati z utrditvijo in širjenjem odporniškega gibanja v planinah Sierra Maestra so se tudi v mestih in na podeželju okrepile druge oblike odpora: demonstracije, sabotaže, propaganda. Povečalo se je število terorističnih napadov, ubojev, bombnih eksplozij (Ferfila 2006, 783).

Znotraj Gibanja 26. julija so takrat delovale vsaj še tri večje in pomembnejše organizacije: Movimiento Nacional Revolucionario (MNR), Organizacion Autentica (OA) in Federation of University (FEU) in Havana. Vsaka izmed njih je izvajala svoje oborožene akcije usmerjene proti Batistovemu režimu. Kmalu pa so posamezne skupine zaradi propadlih napadov in izgube moč začele izgubljati na moči. Tako je do sredine leta 1957 ravno zaradi teh skupin in samega Gibanja 26. julija veliko število Castrovih nasprotnikov oslabilo in bilo uničenih, vendar pa je ves ta boj pustil tudi druge posledice. Zdaj je bila Castrova malo številčna gverilska vojska (meseca maja je štela le še kakšnih sto moč) v gorah edina sposobna uporniška sila na otoku (Gott 2004, 160).

Vendar pa so leta 1958, natančneje 20. julija, predstavniki številnih uporniških strank in gibanj podpisali t.i. pakt Caracas, ki je predstavljal pomemben korak v doseganju enotnosti različnih uporniških organizacij in je nastal z močnim sodelovanjem Fidela Castra. Castro je podal informacije o uporih in navedel tri poglavitne točke skupnega programa:

- oborožen boj do zmage nad tiranijo s pomočjo množičnega gibanja in generalne stavke,
- oblikovanje začasne vlade, ki bi sprejela vse nujne demokratične ukrepe,
- postavitev minimalnega vladnega programa, ki bi zajemal kaznovanje krivcev za diktaturo ter zagotovil pravice delavcev, svoboščine, mir, red izpolnjevanje mednarodnih obveznosti itd. (Ferfila 2006, 783).

Hitro povečevanje in utrjevanje osvobojenih ozemelj, povečevanje števila borcev in oborožitve ter vse večja nevarnost vojaškega udara proti Batisti oziroma ameriškega posega v državljansko vojno je spodbudilo uporniško

armado, da se je proti koncu leta 1958 odločila za končni udarec Batistovemu režimu. Aktivno je bilo uporniško letalstvo, vse več vojakov Batistovega režima je začelo prestopati na stran upornikov, številni vladni funkcionarji, ameriški predstavniki ter visoki oficirji so skušali navezati stike s Castrom ter izposlovati miroljubno rešitev brez Batiste. Decembra 1958 je Castrova armada v celoti zasedla tri vzhodne province, Batistova armada pa je bila v razsulu; takrat je Batista vojaško poveljstvo predal generalu Eulogiju Cantillu, odstopil kot predsednik in 1. januarja 1959 z najožjimi sodelavci, družino in prijatelji zbežal v tujino. Castro pa je s svojimi komandanti nadaljeval ofenzivo do popolne predaje vladnih sil (Ferfila 2006, 784).

Z Batistovo predajo oz. njegovim pobegom se je začelo Castrovo obdobje. V Santiagu de Cuba je imel 2. januarja 1959 svoj prvi govor ob svitu revolucije. Revolucija in/ali socializem je bila razumljena kot čisto naraven in pričakovan izhod iz nevzdržne situacije, v kateri se je znašla Kuba pred revolucijo. To pred-revolucionarno obdobje so zaznamovale predvsem nekaj desetletna ekonomska stagnacija, politični neuspeh, korupcija, birokratske nesposobnosti, nasilje in socialni polom. Naloga revolucije pa je bila obnoviti in urediti družbo in zaceliti njene rane (Gott 2004, 165).

Vendar pa Kuba leta 1959 kljub vsej svoji preteklosti ni bila revna država. Na območju Latinske Amerike je Kuba po koncu revolucije uživala drugo najvišje mesto pri dohodku na prebivalca. Na področju pismenosti, smrtnosti dojenčkov in pričakovane življenjske dobe je bila med prvimi petimi državami. Kot ena od glavnih uspehov revolucije je pogosto omenjena predstavitev splošne zdravstvene oskrbe. Kuba je bila med vodilni državami glede na preživetje novorojenčkov ter imela je enega zdravnika na tisoč prebivalcev. Večina zdravnikov je bilo lociranih v Havani in večjih mestih. Tam so imeli prebivalci večjo srečo kakor ljudje izven velikih mest, saj so bile razmere in pogoji za delo tam slabši. Zdravnikov je bilo malo, tudi cest ni bilo veliko, bilo je le nekaj šol in malo rednih zaposlitev (Gott 2004, 165).

Kljub splošnem pozitivnem sprejemu revolucije pa je bilo mnogo takih, ki so stremeli nazaj v preteklost, v čas pred revolucijo. To so bili v glavnem izgnanci iz Kube. Vendar pa je kljub dvomom o dejanskem stanju ekonomije in socialne krize v 50-ih letih, obdobje Batistove represije vseeno v ljudeh sprožilo tako željo po maščevanju kakor tudi zahteve po boljšem življenju. Tako so se ljudje postavili na Castrovo stran. Velik element pri tem je igralo njegovo preživetje v gorah in poznejši vojaški uspeh. Ljudje so bili naveličane bojev in zatiranja zato so se v želji po čimprejšnjem koncu postavili na zmagovalno stran, na Castrovo stran (Gott 2004, 166).

Po svojem prvem govoru 2. januarja v Santiagu de Cuba je Castro ves teden potoval po otoku in pozdravljal ter nagovarjal vse njegove navdušence ter privrženke revolucije (Gott 2004, 167).

In tako sta Castrova neizmerna osebna avtoriteta ter ugled, ki si ga je ustvaril, jamčili končno zmagoslavje socializma na Kubi (Leogrande 1981, 240).

3.3.2 Revolucija in tretji svet

Nenehna socialna in politična nestabilnost sta predstavljali skupni imenovalce tretjega sveta in lahko tudi rečemo, da je tretji svet je predstavljal svetovno področje revolucije, takšne pravkar izpeljane, prihajajoče ali možne. Domala ni bilo države tretjega sveta, velike ali majhne, ki bi v obdobju po letu 1950 ne doživela revolucije ali državnega udara ali kakšne druge oblike notranjega oboroženega spopada. Tretji svet je postal oporni steber upanja in vere vseh, ki so še vedno verjeli v socialno revolucijo in predstavljal je veliko ljudi. In videti je bilo, da gverilski način bojevanja, po letu 1945 osnovna oblika revolucionarnega boja tretjega sveta oz. povsod po svetu, enako prizadene tako revolucionarje kot njihove nasprotnike (Hobsbawm 2000, 442-444).

Podoba Castra je imela na takratno generacijo Latinske Amerike globok, močan vpliv, bodisi so bili proti ali za njega. Castro je postal svetovni heroj in narodni voditelj, katerega ideje in retorika bi lahko pripomogle k oblikovanju zgodovine

kontinenta. In zaradi tega je bila kubanska revolucija za latinsko-ameriška politična gibanja takšen navdih (Gott 2004, 148).

Ni je bilo revolucije, ki bi gverilski strategiji prinesla boljši sloves. Kubanska revolucija je imela vse; bila je romantična, polna herojstva v hribih, vodili so jo nekdanji študentski voditelji, ki jih je krasila nesebična velikodušna mladost, navdušenje ljudstva in dogajala se je v tropskem turističnem paradižu, ki utripa v ritmu rumba (Hobsbawm 2000, 447).

Castrov zgled je navdihoval bojevite intelektualce po vsej Latinski Ameriki, po kontinentu, kjer srbijo prsti na sprožilcih in kjer imajo smisel za nesebično herojstvo. Po vsej Latinski Ameriki so skupine navdušenih mladeničev brezglavo drvele v gverilske vojne, ki so bile vse po vrsti obsojene na propad (Hobsbawm 2000, 448).

Tako so npr. v Argentini vojaki odstavili z oblasti ljudskega voditelja Juana Dominga Perona, čigar moč je izvirala iz organiziranja delavstva in mobilizacije revnih. Potem pa je nastal položaj, ko so se na oblasti menjavali vojska in peronisti, saj se je izkazalo, da je peronistično množično gibanje neuničljivo, njegove civilne alternative pa ni bilo mogoče zgraditi. Peron se je leta 1972 vrnil iz izgnanstva in ko je še enkrat dokazal premoč svojih privrženec, je vojska znova prevzela oblast in vladala s pomočjo prelivanja krvi, mučenja in domoljubnih govoranc, dokler je po porazu v kratki, vendar usodni anglo-argentinski vojni leta 1982 niso odstavili (Hobsbawm 2000, 449).

Prav tako so oborožene sile leta 1964 v Braziliji vzele oblast sebi zelo podobnim nasprotnikom, naslednikom velikega brazilskega ljudskega vodje Getulia Vargasa, ki so se v zgodnjih šestdesetih letih pričeli nagibati proti levici, se potegovati za demokratizacijo, agrarno reformo in dvomiti v politiko ZDA. Gverilske prakse so bile izgovor za neusmiljeno represijo oblasti, četudi je niso nikdar niti malo ogrozile. Vendar pa je pritisk oblasti nato začel popuščati in vojska je leta 1985 predala državo v civilne roke (Hobsbawm 2000, 449).

V Čilu je bila sovražnica združena levica socialistov, komunistov in drugih naprednjakov, kar je v evropskem izročilu znano pod imenom ljudska fronta, ki je zmagala na volitvah v Čilu že prej, ko je bil Čile še vzor meščanskega konstitucionalizma. Leta 1970 so za predsednika izvolili socialista Salvadora Allendeja, njegovo vlado destabilizirali in leta 1973 je prišlo do vojaškega udara ob močni podpori ZDA. Nato pa je Čile prevzel vse značilnosti vojaških vladavin iz sedemdesetih let; eksekucije ali pokoli, uradni in poluradni, sistematično mučenje zapornikov in množično izganjanje političnih nasprotnikov. Vojaški poglavar general Pinochet, ki je v Čilu ostal na oblasti sedemnajst let, je ves svoj čas porabil za vsiljevanje politike ekonomskega ultra liberalizma in poleg ostalega dokazal, da politični liberalizem in demokracija nista naravna družabnika gospodarskega liberalizma (Hobsbawm 2000, 449).

V Urugvaju pa se je krepila široka levica ljudske fronte, ki je tekmovala s tradicionalnim dvostrankarskim sistemom, vojska pa je imela izredno inteligentno in učinkovito gverilo za izgovor pri običajnih pobojih in mučenju, kar verjetno pojasnjuje tudi vojaški prevzem oblasti leta 1972 v edini južnoameriški državi, ki je imela res trajno demokracijo. Urugvajci so ohranili dovolj demokratičnega izročila, da so na volitvah zavrnilo ustavo, ki so jim jo ponudili vojaški vladarji, in si leta 1985 povrnili civilno oblast (Hobsbawm 2000, 450).

Poleg Castra pa je veliko ime revolucij tudi Ernesto Guevara, Che. Zavzemal se je za spodbujanje upora po vsej celini, bil je glavni zagovornik panlatinskoameriške revolucije (Hobsbawm 2000, 448).

3.3.2.1 Ernesto Guevara, Che

Ernesto Guevara je bil po rodu Argentinec, vendar mu je njegova rodna dežela kmalu postala tesna. Želel je namreč spoznati Latinsko Ameriko, svojo širšo domovino. Iskal je sam sebe, smisel življenja, cilj gneva in pripravljenosti na boj, ki se je nabirala v njem. Vse to in pa želja posvetiti se boju proti gobavosti ga je gnala po svetu oz. na potovanje po Latinski Ameriki, da bi proučil razširjenost gobavosti, metode zdravljenja in socialne zamere, iz katerih nastaja. To pa

vendarle ni bil njegov edini cilj. Že kot dijak in študent se je namreč udeleževal v boju proti Peronu in se čedalje bolj seznanjal s knjigami o socialističnih idejah¹².

Ernesto Guevara je sodil, da boja proti peronizmu ne bi smeli omejiti na Argentino, ampak da bi bilo treba v obsegu cele Latinske Amerike začeti bojni pohod proti bedi, zaostalosti, odvisnosti in diktaturam. Še več, bil je prepričan, da je to pot, ki zanesljivo drži tudi do strmoglavljenja peronističnega režima v Argentini. Zato si je Guevara želel prepotovati čim več latinskoameriških držav, da bi se seznanil z razmerami v teh državah in si razširil obzorje. Svojo pot je začel leta 1951 in se ustavil v Čilu, kjer ga je pretresla revščina čilskega kmeta brez zemlje, grobo izkoriščanje delavcev v rudnikih bakra, ki so bili last velikih ameriških korporacij, seznanil se je tudi z Bolivijo, deželo, v kateri je leto dni pozneje zmagala nacionalna revolucija. Pot ga je vodila do Kolumbije, kjer je takrat z železno roko vladal predsednik Gomez. Guevara se je tam srečal z diktaturo, seznanil se je s kolumbijskimi študenti, ki so bili uporni in nezadovoljni. Pot ga je vodila v Venezuelo, nato pa nazaj domov v Argentino¹³.

Leta 1953 se je zopet odpravil na pot, najprej je odšel v Bolivijo in se tam seznanil s težavami, s katerimi se je po zmagi borila nacionalna revolucija. Nato se je odpravil v Venezuelo, kjer se je prav takrat odvijala prava revolucija in uresničila se mu je želja, da bi sodeloval pri revoluciji. Upor v Gvatemali je bil zatrt hitreje kot so pričakovali in Guevara ni imel možnosti aktivno sodelovati v revoluciji. Vendar pa se je spoprijateljil s skupino Kubancev, ki so prav tako prišli braniti revolucijo v Gvatemali in od njih je Guevara prvič slišal o Fidelu Castru in njegovih načrtih. Odšel je v Mehiko in uredil vtise doživljanja revolucije v Gvatemali, s katerimi je seznanil tudi Castra in prav ta izkustva so postala

¹² Wikipedia 2008a, 12. maj 2008.

¹³ Wikipedia 2008a, 12. maj 2008.

most za politično združevanje s skupino Kubancev, ki so pripravljali invazijo na Kubo in organizirali začetek oboroženega boja proti Batisti¹⁴.

Leta 1955 se je Ernesto Guevara pridružil revolucionarjem, zbranim okrog kubanskega voditelja Fidela Castra, ter leta 1959 v kubanski revoluciji poveljeval tamkajšnjim enotam in močno pripomogel k zrušitvi diktature Fulgencia Batiste in takrat je tudi dobil ime Che. Postal je kubanski minister za industrijo in predsednik narodne banke in zastopal Kubo na zasedanjih Združenih narodov in drugih srečanjih. Vendar je leta 1965 zaradi različnih mnenj in nesoglasij s Castrom opustil vse funkcije in se zopet posvetil revolucionarnemu boju, kajti bil je prepričan, da bo revolucija, ki se bo začela v državah tretjega sveta, na koncu zavladala svetu¹⁵.

Che je uvidel, da lahko idejno ostane blizu Castra le v primeru, da se odmakne, odide s Kube in zopet postane gverilec. Tako je odšel v negotovost, trdno odločen da uspe ali umre. Prišel je v Bolivijo, kjer je organiziral gverilsko skupino. Bolivija naj bi bila država, ki je nudila največ možnosti za akcije, ker je bila tamkajšnja levica razbita in neenotna ter hkrati primerna, da bi se lahko proces novega zbiranja najtrdnejših revolucionarnih sil okrog gverile, ki bi bila njihovo jedro in opora začel ravno tam. Zbral je skupino ljudi, ki jih je na nekem odmaknjenem posestvu uril za gverilski boj. Nato so odšli na pohod, da bi navezali stike z lokalnimi zavezniki¹⁶.

Vse do zadnjega je Che verjel v zmago. Vendar pa so ga ta njegova trmoglavost, zaletavost in idealistična revolucionarna vera tokrat ustavile in pahnile v smrt; bil je ranjen v bitki in kasneje ubit po ukazu bolivijske vojske¹⁷.

¹⁴ Wikipedia 2008a, 12. maj 2008.

¹⁵ Finance.si 2007, 12. maj 2008.

¹⁶ Wikipedia 2008a, 12. maj 2008.

¹⁷ Wikipedia 2008a, 12. maj 2008.

3.4 Utrditev in razvoj socializma na Kubi – 'Castrova Kuba'

Po zmagi revolucije leta 1959 so na Kubi nekaj časa obstajale tri politične stranke:

- Gibanje 26. julija, ki ga je vodil Fidel Castro,
- Socialistična ljudska stranka,
- Revolucionarni direktorat 13. marca.

Kmalu pa je prišlo do njihove združitve. Leta 1961 je iz vseh treh najprej nastala Združena stranka kubanske socialistične revolucije, ki so jo kasneje preimenovali v Kubansko socialistično stranko (Ferfila 2006, 787).

Istega leta, leta 1959 je Fidel Castro prevzel položaj predsednika vlade. Sprejeli so novo ustavo, razpustili stari parlament in politične stranke, staro vojsko nadomestili z uporniško. Sprejeli so zakon o agrarni reformi, ki je podelil zemljo 200.000 družinam. Podjetja in tujci so tako izgubili vso zemljiško posest oz. so imeli dovoljen nekakšen maksimum. Razlaščeni lastniki so dobili državne obveznice, vendar le, če niso bili kakorkoli v nasprotju z revolucionarnim režimom. Velika posestva so bila nacionalizirana in začela so delovati kot državne zadruga. Sledila je stanovanjska reforma. Znižali so vse stanovanjske najemnine, ki so jih z zakonom o stanovanjski reformi spremenili v 5-20 letno odplačevanje kreditov. Tako so prejšnji najemniki postali lastniki nepremičnin, v katerih so bivali (Ferfila 2006, 785).

Do Castrove zmage je imela Kuba 80% svoje zunanje trgovine z ZDA, ki je pokupila praktično vso proizvodnjo sladkorja. Po zmagi pa so ZDA ustavile vse nakupe ter prepovedale ameriškim podjetjem tudi izvoz rezervnih delov na Kubo, kajti v jeku hladne vojne ZDA niso z navdušenjem spremljale socialističnih poizkusov pred domačim pragom. S prekinitvijo trgovine so ZDA močno prizadele kubansko gospodarstvo, saj so praktično vse tovarne na Kubi uporabljale ameriško tehnologijo. Prav tako so ZDA ustavile dobavo nafte in proglasile gospodarsko blokado Kube, ki je vključevala tudi prodajo živil in hrane. Kot odgovor na ameriško gospodarsko blokado je vlada avgusta 1960

nacionalizirala ameriške sladkorne tovarne, naftne rafinerije, elektro podjetja, telefonske družbe, kasneje pa še ameriške banke in druga podjetja. Vendar pa miniaturni otok ni bil čisto sam; v tedanjem bipolarnem svetu je socialistični tabor z veseljem ponujal svojo pomoč (Ferfila 2006, 785).

Februarja 1960 je Kuba s Sovjetsko zvezo podpisala trgovinski sporazum, kasneje pa še z drugimi satelitskimi socialističnimi državami. Sovjetska zveza je do svojega razpada v devetdesetih letih odkupovala ves kubanski sladkor in Kubo zalagala s poceni nafto. Po razpadu Sovjetske zveze je bila Kuba prisiljena razvijati turizem (Ferfila 2006, 786).

Ena od akcij revolucionarnega režima ja bila odprava nepismenosti s prostovoljnimi brigadami v obdobju enega leta. Leta 1961 (od januarja do decembra) je 100.000 študentov odšlo v vse kotičke otoka in učilo nepismene branja in pisanja. V brigade je vstopilo še 120.000 drugih Kubancev, 12.700 mladih delavcev, vse pa je nadziralo 35.000 učiteljev. Tako so vsi skupaj v letu dni naučili pisati 700.000 odraslih in s tem se je Kuba izvila iz objema nepismenosti (Ferfila 2006, 786).

Zaradi takratne vojaške ogroženosti (predvsem ameriška posredovanja in njihova neuspešna invazija leta 1961 v Zalivu svinj, kjer so Američani z izurjenimi ubežniki s Kube želeli vzpostaviti oporišče na obali in zrušiti Castra) so se na Kubi oklenili preverjenega socialističnega napotka o strnitvi lastnih sil. Ustanovili so številna socialistična združenja, organizacije, zvezo uporne mladine, zvezo upornih pionirjev. Ustanovili so t.i. odbor za obrambo revolucije, ki se je nahajal skoraj v vsaki večji stanovanjski enoti in je predstavljal vrhunec socialističnega moralno - ideološko propagandnega institucionaliziranja. Člani teh odborov so morali biti vsi državljani starejši od 14 let, saj so bili v nasprotnem označeni kot sovražniki revolucije (Ferfila 2006, 787).

Odnos med ZDA in Kubo pa se je vedno bolj zaostroval. ZDA oblikovanja komunističnega režima na Kubi ni gledala z navdušenjem. ZDA so državam, ki so se uklonile njihovim interesom, ponudile izdatno finančno pomoč in tako je

kar nekaj držav (npr. Venezuela in Kolumbija) že leta 1961 pretrgalo diplomatske odnose s Kubo. ZDA so še kar nadaljevale gospodarsko zaporo Kube, kubanske državljane pa so spodbujale naj zapustijo domove – glede na takratno stanje kubanskega gospodarstva jim je to tudi zelo lahko uspevalo. Ameriškim državljanom pa so prepovedali obiske na Kubi. Kasneje je začel veljati režim, ki le državljanom kubanskega porekla enkrat letno dovoljuje obisk Kube (Ferfila 2006, 788).

Politični cilji in metode so porušili vse institucije in gospodarsko logiko. Poglavitna skrb gospodarskih strategov je bilo podržavljanje lastnine, ne pa tudi njena učinkovita uporaba. Leta 1963 so tako nacionalizirali vsa posestva, ki so presegala 67 ha. Poleg tega so odpravili davke, povečali socialne pomoči in dodatke, uvedli so poceni ali zastonj vrtce, kosila, obutev in obleko. S stroški proizvodnje se niso ukvarjali, plače niso bile vezane na delo in rezultate, celo državni proračun je nehal obstajati. Revolucionarje s Castrom na čelu je zanimala predvsem ideološka čistost državljanov in ohranitev oblasti nad otokom, in v ta namen so za vojaške namene porabili velik del narodnega dohodka. Končno pa se je leta 1970 Castro s svojim revolucionarnim vodstvom vendarle odločil za določene spremembe. Odpustili so preko sto tisoč vojakov in več pozornosti namenili gospodarskemu razvoju. Pet let kasneje so razvili nekaj naftne industrije, ribolova, gradbeništva, proizvodnje energije, jekla, umetnih gnojil in hrane (Ferfila 2006, 789).

Kuba je leta 1960 z zakonom nacionalizirala vse stopnje izobraževanja, še posebej so razvili razne oblike izobraževanja za zaposlene delavce (tudi politično izobraževanje) ter skušali doseči povezavo dela in učenja na vseh ravneh. Na področju socialnega varstva zaposlenih je Kuba naredila še korak dlje. Vsem tistim, ki so se upokojili, je priznala enako pokojnino kakor plačo (Ferfila 2006, 790).

Med 1975 in 1989 je prišlo na Kubi do zmerne gospodarskega razvoja po strogem socialističnem planskem modelu. Leta 1990 je bilo več kot 80 % kubanske trgovine z državami vzhodnega bloka. Konec komunističnih režimov

drugod po svetu je končal velik del trgovinskih povezav. Posledice je Kuba močno občutila, saj je čez noč izgubila 75% uvoznih in 95% izvoznih trgov. Za več kot 30 odstotkov se je leta 1993 znižal kubanski družbeni proizvod, upadla je proizvodnja sladkorja, proizvodnja električne energije ni več omogočala normalne proizvodnje in življenja (Ferfila 2006, 792).

V takšnih razmerah je bil Castro prisiljen uvesti določene spremembe in se upogniti načelom normalnega tržnega gospodarstva. Tako so na Kubi zmanjšali brezplačne socialne storitve, uvedli davke ter postavili proračun. Na področju kmetijstva so neobdelano zemljo prodali kmetom. Ti so lahko svoje izdelke nato prodali na trgu in s tem je leta 1996 prešlo 15% obdelovalne zemlje v zasebno last oz. uporabo (Ferfila 2006, 792).

Močno se je začel razvijati turizem, pritekati so začele devize, sprejemale so se tuje naložbe in gospodarska rast je na Kubi kmalu dobila pozitiven predznak. Kubanski komunizem pa je bil kljub ameriškim pričakovanjem razpada trdno zasidran. ZDA so spodbujale Kubance za prebeg in res je leta 1994 prišlo do množičnega bežanja ljudi iz Kube na Florido. Castro je zagrozil, da bo v primeru nadaljevanja spodbujanja imigracij, široko odprl te možnosti. In ZDA so bile prvič po 36 letih prisiljene zapreti vrata za kubanske begunce (Ferfila 2006, 792).

4 SVOBODA

Osrednji pojem mojega diplomskega dela je svoboda, zato bom naslednje poglavje namenila širšemu in podrobnejšemu opisu samega pojma in skušala opredeliti, kaj vse definiramo pod pojmom svoboda. Ker je tema moje diplome odnos med svobodo in socializmom kot ideologijo, bom v nadaljevanju predstavila tudi povezavo med tema dvema pojmom.

4.1 Splošna opredelitev pojma svobode

Isaiah Berlin (1992, 69) v svojem tekstu Dva koncepta svobode razmišlja o dveh smislih svobode, dveh središčnih smislih. Prvi med temi političnimi smisli o svobodi je »negativni« smisel, ki se odraža v odgovorih na vprašanje Katere je tisto območje, znotraj katerega osebi je ali bi moralo biti prepuščeno, da počne tisto, kar je zmožen početi, brez vmešavanja drugih oseb? Drugi, »pozitivni« smisel, pa je vpleten v odgovor na vprašanje Kdo ali kaj je izvir nadzora ali vmešavanja, ki lahko nekomu določuje, kaj lahko počne in kaj ne?

Svoboda je eden izmed pglavitnih moralnopolitičnih idealov, v nekaterih etičnih sistemih celo najvišja vrednota. Kot pojem, svobodo definira več različnih razlag oz. definicij, kot na primer trditve, da je svoboda stanje, ko so ljudje podrejeni samo zakonom in ne neomejeni, samovoljni oblasti koga, da je svoboda stanje, ko človek lahko izbira in se odloča po lastni volji in nadaljnje, svoboda je tudi stanje, ko komu kdo s silo, prisilo ne omejuje gibanja (Sruk 1995, 329).

Svoboda je tudi velika tema politike, zlasti pa njena praktična naloga. Tudi Sruk (1995, 329) omenja, da je pomembno razlikovanje med *pozitivno* in *negativno* svobodo. Ko govorimo o pozitivni svobodi, govorimo o doseganju 'svobode za nekaj', pri čemer gre zlasti za udejanjanje konkretnih vrednot, pravic, svoboščin. Pozitivna svoboda je tako svoboda za aktivnost, ki ustreza volji, potrebi oz. interesu posameznika ali skupine. Ko pa govorimo o negativni svobodi, mislimo na 'svobodo od nečesa'. Pri tem gre predvsem za osvobajanje od različnih

vnanjih (družbenih, političnih) pritiskov, ovir in odporov. Negativna svoboda je torej odsotnost zunanjih omejitev, ki preprečujejo posamezniku, da bi deloval po lastni volji.

V nadaljevanju pa bom predstavila, kaj točno pomenita pojma negativna in pozitivna svoboda, ter na kakšen način in do katere mere sta lahko ti dve obliki svobode omejeni.

4.1.1 Pojem »negativne« svobode

Isaiah Berlin (1992, 69) pravi, da je posameznik svoboden toliko, kolikor ga nihče drug oz. nobena ustanova v njegovi dejavnosti ne ovira. Pravi, da je v tem smislu politična svoboda območje, v katerem lahko človek deluje, ne da bi ga pri tem drugi kakorkoli ovirali. Če pa to območje drugi skrčijo preko določenega minimuma, se lahko človeka šteje za prisiljenega. In ravno ta prisila pomeni namerno vmešavanje drugih ljudi v območje človekovega delovanja. Pod pojem 'biti svoboden' je v tem smislu razumljeno, da se drugi ne vtikajo v posameznika in širše ko je območje nevmešavanja, širša je človekova svoboda.

Tudi klasični angleški politični filozofi (Hobbes, Bentham) so ob uporabi besede svoboda razpravljali o tem, kako široko naj bi bilo to področje nevmešavanja. Domnevali so, da področje ne bi moglo biti neomejeno, saj bi v takem primeru nastalo stanje, v katerem bi vsi ljudje neovirano posegali v zadeve drugih, kar pa bi vodilo v družbeni kaos. Nadaljnje so misleci predpostavljali, da je treba območje prostih dejavnosti ljudi omejiti z zakonom, hkrati pa so predpostavljali (še zlasti liberalci kot so Locke, Mill, Constant in Tocqueville), da bi morale obstajati določeno minimalno območje osebne svobode, kamor nikakor nihče ne bi smel vdirati. Iz tega sledi, da je treba potegniti črto med območjem zasebnega življenja in območjem javne oblasti (Berlin 1992, 71).

Vendar pa se ob tem sama sprašujem, kje je ta črta na Kubi? Ali dejansko obstaja območje, znotraj katerega so ljudje čisto in zares svobodni ter na njih ne

vpliva nihče in nič, tudi Fidel Castro in njegov način vladanja ne? Tudi na ta vprašanja bom v nadaljevanju svojega diplomskega dela skušala odgovoriti.

4.1.2 Pojem »pozitivne« svobode

'Pozitivni' smisel svobode, pravi Isaiah Berlin (1992, 77), pa izhaja iz posameznikove želje, da bi bil sam svoj gospodar. Da bi bilo človekovo življenje in njegove odločitve odvisne od njega samega, ne pa od kakršnihkoli zunanjih dejavnikov. Človek si želi biti subjekt, ne objekt; želi si, da bi ga gnali njegovi lastni in zavestni cilji in razlogi, ne pa vzroki, ki bi nanj delovali od zunaj.

V okviru pozitivne svobode želi biti posameznik dejaven. Želi biti tisti, ki odloča, ne tisti, namesto kogar odločajo. Želi biti nekdo, ki se sam usmerja (Berlin 1992, 78).

Vse velike revolucije so bile izbruh želje po pozitivni svobodi, ki naj bi omogočala vsem, ne samo polnopravnim članom družbe, delež javne oblasti, ki se je upravičena vmešavati v vsak vidik življenja vsakega državljana (Berlin 1992, 81).

4.2 Različni vidiki svobode

Pojem svobode so si v različnih zgodovinskih obdobjih, predvsem pa v različnih ideologijah interpretirali drugače. Na začetku diplomskega dela sem si zastavila cilj, pogledati, kako se svoboda pojmuje v različnih ideologijah, zato bom naslednje podpoglavje namenila predstavitvi samega pojma svobode in pogleda nanj dveh nasprotujočih si ideologij, liberalizma in socializma.

4.2.1 Svoboda in liberalizem

Liberalizem je gospodarski in politični nazor, ki je nastal in se razvil v meščanski družbi, poudarja pa predvsem ekonomsko in politično svobodo. Je družbeni in

življenjski nazor naprednega meščanstva, ki je bilo zainteresirano za odpravo gospodarskih, trgovskih, političnih nazorskih in drugih omejitev. Liberalizem pomeni držo individualne svobodnosti, kar zadeva gospodarjenje, politično angažiranje, mišljenje in izražanje (Sruk 1995, 182).

Rizman (1992, 15) v svojem delu liberalizem kot politični tok in razpoznavno intelektualno tradicijo umešča šele v 17. stoletje. Formiral se je v soočanju z različnimi družbenimi pretresi, kot so bili razpad fevdalnega družbenega reda v 16. in 17. stoletju ter nato francoska in ameriška revolucija na koncu 18. stoletja.

V liberalizmu se prepletajo prvine individualizma, tj. zagovarjanje moralne primarnosti človeka pred kakršnimikoli zahtevami družbe, prvine egalitarizma, ki ima za legitimnega samo tisti družbeni red, ki med ljudmi ne dela razlik glede na njihovo vrednost in moralni status, najdemo pa tudi prvine univerzalizma, ki se izraža skozi načelo moralne enotnosti vseh ljudi ne glede na rasno ali etično pripadnost (Rizman 1992, 16).

V domeni politike se je liberalizem spopadel z vsemi protagonisti fevdalne družbenosti; privilegiji plemstva so ovirali udeležbo meščanstva v opravljanju funkcij oblasti. Osrčje tega političnega liberalizma je ustava liberalne države, ki jamči politično svobodo za vse državljane in enakost vseh ljudi pred zakonom. Prav tako se je liberalizem zavzemal za nazorsko strpnost in odprtost. K temu še posebej sodi verska tolerantnost, kar pomeni, da nobena religija ne sme imeti prednosti pred drugimi. Hkrati v ta kontekst sodi tudi ločitev cerkve od države. Liberalna država je koncipirana tako, da je državni aparat skromen in relativno šibak, nosilec vseh poglobitvinih pobud v družbi pa je meščanstvo (Sruk 1995, 182).

Liberalno pojmovanje svobode ima svoje korenine že v srednjeveškem uveljavljanju posebnih svoboščin (mest, cehov itd.). Liberalna doktrina vztraja pri posameznikovi privatni oz. osebni svobodi, ki je ne sme dušiti niti država niti katera koli druga ustanova. V politični skupnosti morajo veljati zakoni, ki

določajo pravice vseh njenih članov ter morajo biti kreirani in sprejeti v demokratičnem postopku. Za zakone se mora odločiti večina ljudi, pri tem pa morajo biti upoštevane in zavarovane pravice tako vsakršnih manjšin kot posameznikov (Sruk 1995, 330).

Dejstvo, ki pa je mučilo zahodne liberalce je bilo to, da si je svobodo manjšina, ki jo ima, pridobila z izkoriščanjem ali vsaj z odvrčanjem pogleda od velikanske večine, ki je nima. Verjeli so, da nihče ne bi smel biti brez individualne svobode, še manj pa bi jo nekateri smeli uživati na račun drugih. Enakost v svobodi, neobravnava drugih, kot si človek ne želi, da bi obravnavali njega, poplačilo človekovega dolga tistim, ki so omogočili njegovo svobodo ter pravica v človekovem najpreprostejšem in najuniverzalnejšem pomenu - to so temelji liberalne morale (Berlin 1992, 72).

Mill je bil prepričan, da je edina svoboda, vredna svojega imena, svoboda, da stremimo k lastni dobrobiti na sebi lasten način, vse dokler s tem ne poskušamo drugih prikrajšati za njihovo blaginjo ali jih ovirati v prizadevanju, da bi jo dosegli (Mill 1994, 18).

Cilj razprave O svobodi je bil podati načelo, ki ima pravico brezpogojno uravnavati prisilo in nadzor družbe nad posameznikom, pa naj bo sredstvo, ki ga pri tem uporablja družba, fizična sila v obliki zakonskega kaznovanja ali moralno nasilje javnega mnenja. Edini cilj, ki daje človeštvu pravico do individualnega ali kolektivnega poseganja v svobodo delovanja katerega koli svojega člana, je samozaščita. Moč je na katerem koli članu civilizirane skupnosti proti njegovi volji upravičeno uporabiti edinole z namenom, da preprečimo oškodovanje drugih ljudi. Posameznik je družbi odgovoren le za tisti del svojega ravnanja, kateri zadeva druge ljudi, medtem ko je v delu, ki zadeva zgolj njega samega, njegova neodvisnost upravičeno brezpogojna. Posameznik je pri Millu edini vladar nad samimi seboj, nad svojim duhom in telesom (Mill 1994, 44).

Mill še pravi, da nobena družba, ne glede na obliko vladavine, ni svobodna, če v njej ne spoštujejo svoboščin (svobod misli in občutkov, svobodo mnenja, svobodo izražanja) in nobena ni povsem svobodna, če svoboščine v njej ne veljajo absolutno in brezpogojno. Edina svoboda je torej svoboda, da stremimo k svoji lastni dobrobiti na sebi lasten način, vse dokler s tem ne poskušamo drugih prikrajšati za njihovo blaginjo (Mill 1994, 47).

4.2.2 Svoboda in socializem

Socializem ni mehanizem nove lokacije starih vrednosti, ni navadna kolektivizacija individualističnih odnosov, še posebno odnosa država-državljeni. Je сложен in edinstven kompleks različnih odnosov in vrednosti. Je takšen sistem oz. skupek družbenih odnosov v katerih in preko katerih lahko človek premosti oz. obide odtujenost od svojega dela, svojega proizvoda, kakor tudi od drugih ljudi, od samega sebe in od narave. V socializmu mora imeti človek možnost in potrebo, da se istočasno vrača k sebi, k svoji nravi ter hkrati ustvarja kot novo človeško in družbeno bitje (Đorđević 1982, 23).

Teoretični koncept svobode in enakosti je sestavni del teorije in prakse socializma, položaja in vloge človeka kot osebnosti in posameznika v družbi. Marx je postavil razumevanje svobode in enakosti v zgodovino in razvoj družbe, v prakso političnih, razrednih in ideoloških bojov in zaključil, da je svoboda človeka pretežno odvisna od zgodovinsko konstituiranih ekonomskih, političnih, kulturnih in socialnih odnosov v družbi, v kateri človek živi, dela in misli (Đorđević 1982, 34).

Svoboda kot dejanje samovolje oz. samoodločanja predpostavlja osvoboditev od tuje oblasti, točneje od dominacije in sposobnost človeka, da obdrži ta 'svobodni status'. V tem smislu je enakost neodtujljiva od svobode (Đorđević 1982, 34).

Družbena neenakost je vedno rezultat neenakosti v oblasti, kar istočasno pomeni neenakost v udejstvovanju ljudi pri upravljanju s stvarmi in dejavnostmi,

še več, preko tega tudi neenakost pri upravljanju z ljudmi. V skladu s tem je prva predpostavka svobode sodelovanje vseh pri oblasti, vseh, ki upravljajo z družbo (in njenimi zadevami). Svobodna družba, preko katere se socializem resnično udejanja in izvršuje, pa je tista družba, v kateri resnična oblast pripada skupini ljudi in to tisti skupini, v kateri vsi enako in svobodno sodelujejo (Đorđević 1982, 34).

Svoboda in enakost se v socializmu poistovetita z razumevanjem, da je svobodna in pravična družba tista, v kateri ni oblasti in političnih akcij, kakor v tradicionalnih in individualno-liberalističnih ureditvah, kjer svoboda in enakost izhajata iz zasebne lastnine nad proizvodnimi sredstvi, kjer gre le za tekmo ekonomskih individuumov na 'svobodnem trgu' (Đorđević 1982, 35).

Posledica Marxovega razumevanja, da je dominacija istočasno izraz izkoriščanja in politične delitve družbe na vladajoče in podrejene, so njegove besede, da so samo enaki ljudje lahko svobodni. In samo svobodni so lahko enaki. Vendar pa se dominacija ene posebne skupine nad družbo ne more ukiniti, če se ne uniči birokratske hierarhije v proizvodnih odnosih in v upravljanju v podjetju. To pomeni, da sta proizvodnja in delo v skladu s principi kolektivnega upravljanja ali samoupravljanja edina priznana oz. sprejemljiva oblike organizacije v socialistični družbi, ki je neločljiva od enakosti in svobode (Đorđević 1982, 37).

Svoboda v socializmu nujno predpostavlja aktivno in enako udejstvovanje in sodelovanje ljudi v konstituiranju in delovanju vseh oblik družbene oblasti oz. vladavine, ki kroji skupno družbo in skupne zadeve znotraj družbe. Torej, svoboda stremlji k angažiranosti v družbi in k zainteresiranosti za posle, enakost pa stremlji k osvoboditvi od kakršnegakoli hierarhičnega odnosa in podrejenega položaja. V družbi in življenju obstajajo in živijo različni ljudje, torej neenaki. Sprememba takšnega stanja pa je eden od motivov socializma, odstranitev neenakosti pa njegov glavni cilj (Đorđević 1982, 38).

Socializem ne priznava absolutne enakosti ljudi, socializem spoštuje razlike. Se pa postavlja nasproti neenakostim, kot so socialne, tistim razlikam, ki spodbujajo elitizem in diskriminacijo na osnovi rase, narodnosti, spola, položaja in izobrazbe. Dokler je svoboden človek tisti, ki svobodno misli, dopušča in spoštuje enako svobodo drugega, potem enakost predpostavlja ljudsko solidarnost in obstajanje ter spoštovanje človeškega dostojanstva. To pa obstaja samo v družbi, kjer je po besedah klasičnih nemških filozofov 'človek človeku cilj', s čimer se je strinjal tudi sam Marx. Izpodbijanje samovolje in vzpostavitev družbene in politične odgovornosti pa sta osnovi za razumevanje in ustvarjanje svobode in enakosti v socializmu (Đorđević 1982, 39).

Marksisti in drugi socialisti so torej največjega sovražnika svobode videli v privatni lastnini, kar je v nasprotju s klasičnimi liberalci, ki pa si svobodnega posameznika ter svobodne družbe niso mogli zamišljati ravno brez institucij privatne lastnine in svobodnega trga (Rizman 1992, 24).

Kot je rekel že Karl Marx, ni svobode, če ni enakosti. Prav tako pa ni svobode, če ni spoštovanja temeljnih človekovih pravic, kajti, če so posamezniku le-te v primerjavi z ostalimi, ki ne občutijo nobenega omejevanja svobode oz. kršenja pravic, kršene, njegov položaj v družbi nedvomno ni enak. Podrobnejše o človekovih pravicah pa bo možno prebrati v naslednjem poglavju.

5 ČLOVEKOVE PRAVICE

V tem poglavju, torej poglavju o človekovih pravicah, bom predstavila kako se utemeljuje univerzalnost človekovih pravic, kakšnih vrst in vsebin so sezname temeljnih človekovih pravic ter kateri so najpomembnejši dokumenti s področja človekovih pravic.

5.1 Splošno o človekovih pravicah

Človekove pravice so označevalec nečesa globljega, prvinskega, realnega in nas kot take usmerjajo k človekovemu bistvu – tako individualnemu kot družbenemu. V tej kakovost so človekove pravice človekov spremljevalec in spremljevalec njegovega iskanja samega sebe (Cerar 1993, 7).

So pravice vsakega človeka, varujejo pa jih številna besedila. Pravice vključujejo pravico, da živiš svobodno, da poveš, kar misliš, in da drugi ravnajo s teboj pošteno in dostojno. Glavni namen človekovih pravic pa je zaščititi šibke, ranljive, tiste, ki ne morejo vedno sami poskrbeti zase in za svoje pravice (Album človekovih pravic 1993, 1).

5.2 Univerzalnost človekovih pravic

Doktrina človekovih pravic le-te označuje kot univerzalne. Poleg tega pa se človekovim pravicam pripisuje tudi atribut nevtralnosti. To pomeni, da naj bi človekove pravice ne smele biti odvisne od subjektivne presoje normodajalcev v posameznih državah, pa tudi ne od konkretnega sistema (Cerar 1993, 43).

Človekove pravice dopuščajo posameznikom določeno svobodo, ne dopuščajo pa jim svobode od te svobode, ki jo opredeljujejo. Vendar ne glede na to, ali je takšno stališče sprejemljivo ali ne, predstavljajo tako razumljene pravice za tiste ljudi, ki jih ne sprejemajo oz. jih dojemajo drugače (tako posamezniki, kot tudi

številine širše družbene skupine, ki jih najdemo v okviru npr. hinduizma, islama, kitajskega in japonskega tradicionalnega prava), določeno obliko prisile (Cerar 1993, 47).

Kot piše Cerar (1993, 47) v svojem delu je normativna internacionalizacija človekovih pravic navidezno legitimno postavila določene družbe v ideološko superioren položaj nasproti drugim. Doktrina človekovih pravic se je namreč razvila in se še nadalje intenzivno uveljavlja le v nekaterih okoljih (predvsem Evropa in ZDA) ter v okviru specifičnih gospodarskih in političnih razmer, ki so primerne razvoju te doktrine. In zaradi tega so tista okolja, ki se razvijajo na povsem drugačnih ekonomski, političnih, kulturnih in drugih temeljih, avtomatično postavljena v stanje razkola med lastnimi težnjami ter doktrinarnimi okviri, ki jih postavljajo tudi človekove pravice. Dejstvo je, da so številna ravnanja in dogodki, ki se ne skladajo z idejo o človekovih pravicah že zgodovinsko dejstvo več tisočih let (mučenja, vojne, diktature, umori). Na drugi strani pa je dejstvo, ki da misliti, to, da udejanjanje človekovih pravic v t.i. razvitejših okoljih tudi konceptualno ni nezdržljivo z negativnimi posledicami za posameznika in družbo¹⁸.

5.3 Klasifikacija človekovih pravic

Kot že nakazano v uvodu poglavja, obstoje tako v preteklosti kot danes različni 'seznam' temeljnih človekovih pravic. Človekove pravice je mogoče ločiti na tiste, ki so povezane z najbolj pomembnimi človekovimi vrednotami oz. potrebami, ter na tiste, ki so povezane z manj pomembnimi vrednotami

¹⁸ Takšen primer je npr. industrializacija zahodnega sveta, ki je tudi posredni oz. stranski proizvod udejanjanja človekovih pravic, upravičenj, ki izhajajo z lastninske pravice, dandanes pripeljala svet na rob ekološke katastrofe in povzročila relativno visoko stopnjo posameznikove individualne in družbene alienacije (Cerar 1993, 48).

(potrebami) in so praviloma hierarhično podrejene in izvedene iz prvih. Tu velja povedati, da je mogoče človekove pravice označiti za temeljne takrat, kadar predstavljajo nujni sestavni del človekovega bivanja ustvarjanja (so)delovanja znotraj človeške družbe. Lahko pa bi jih poimenovali kar skupne (splošne) pravice, saj naj bi pripadale vsem ljudem (Cerar 1993, 50).

Številni avtorji so želeli in še danes želijo sestaviti optimalni seznam vseh tistih človekovih pravic, ki sodijo v sam hierarhični vrh pravic v okviru prve skupine, pri čemer lahko takšne pravice označimo kot temeljne človekove pravice, iz teh pa naj bi praviloma bilo mogoče logično izpeljati vse ostale človekove pravice (Cerar 1993, 50).

F. Ajami tako našteva kot prioritete naslednje pravice: pravica do preživetja, pravica do zaščite pred mučenjem, pravica zoper apartheid ter pravica do hrane (Cerar 1993, 51).

H. A. Bedau svoj izbor temeljnih pravic omejuje na določene osebne pravice in državljanske svoboščine ter jih našteva: pravica do življenja, pravica do svobode, pravica do lastnine, pravica do varnosti, svoboda govora, tiska in zbiranja ter pravica do varstva pred arbitrarnim odvzemom prostosti (Cerar 1993, 51).

A. J. M. Milne je še eden od avtorjev, ki ponujajo sezname človekovih pravic in na njegovem je sedem človekovih pravic, ki jih je mogoče šteti za temeljne, in sicer: pravica do življenja, pravica do pravičnega oz. poštenega obravnavanja, pravica do pomoči, pravica do spoštljivega obravnavanja, pravica do vljudnega oz. kulturnega odnosa, pravica do nege (otrok) ter svoboda pred arbitrarnimi posegi (Cerar 1993, 52).

Tovrstnih klasifikacij človekovih pravic pa je nemogoče izčrpati. K nanizanim seznamom pa je na koncu potrebno dodati še seznam tistih človekovih pravic iz Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah, ki jih v skladu z 2. odstavkom 4. člena pakta ni dopustno derogirati, zato jim je mogoče v okviru

pakta pripisati temeljni pomen. Te pravice pa so naslednje: pravica do življenja, pravica do zaščite pred mučenjem, pravica do zaščite pred zasužnjenjem, pravica do varstva pred zaporno kaznijo zaradi neizpolnitve pogodbene obveznosti, pravica do varstva pred retroaktivnim kazenskim pregonom ali kaznovanjem, pravica do priznanja pravne osebnosti ter pravica do svobode misli, vesti in veroizpovedi¹⁹ (Cerar 1993, 53).

5.4 Dokumenti s področja človekovih pravic

Dokumenti s področja človekovih pravic so dokumenti, ki so nastali bodisi v okviru Organizacije Združenih narodov bodisi v okviru Sveta Evrope in predstavljajo mednarodnopravno osnovo ter institucionalni okvir mednarodnega varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin²⁰.

Najpomembnejši mednarodnopravni dokumenti s področja človekovih pravic so: Mednarodna konvencija o političnih in državljanskih pravicah, Mednarodna konvencija o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, Mednarodna konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije, Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah ter Konvencija proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju²¹.

V nadaljevanju bom predstavila dva dokumenta izhajajoča iz Splošne deklaracije o človekovih pravicah, katera sta najbolj relevantnega pomena za

¹⁹ Naštete pravice so zajete v določbah 6., 7., 8. (1. in 2. odstavek), 11., 15., 16. in 18. člena Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah (Ministrstvo za zunanje zadeve 2008a, 9. maj 2008).

²⁰ Društvo SOS telefon 2008, 9. maj 2008

²¹ Ministrstvo za zunanje zadeve 2008b, 9. maj 2008

utemeljevanje hipotez moje diplomske naloge, poleg tega pa je Socialistična republika Kuba podpisnica obeh.

5.4.1 Splošna deklaracija o človekovih pravicah

Splošna deklaracija o človekovih pravicah je deklaracija, ki jo je na svojem zasedanju 10. decembra 1948 sprejela Generalna skupščina združenih narodov, v kateri so očrtane osnovne človekove pravice. Kljub temu, da deklaracija sama po sebi ni pravno zavezujoč dokument, je služila kot osnova za dve pravno zavezujoči konvenciji Združenih narodov o človekovih pravicah, Mednarodno konvencijo o državljanskih in političnih svoboščinah in Mednarodno konvencijo o ekonomskih, socialnih in kulturnih svoboščinah²².

Konvencija pa je kakor zakon; vse države, ki jo podpišejo in ratificirajo, jo morajo nato tudi izvajati.

5.4.1.1 Mednarodna konvencija o državljanskih in političnih svoboščinah

Mednarodna konvencija o državljanskih in političnih svoboščinah varuje temeljno pravico človeka do življenja in določa, da nihče ne sme biti žrtev mučenja, zasužnjenja, samovoljnih priporov, prisilnega dela, ali da so mu odvzete temeljne svoboščine, kot so gibanje, izražanje in združevanje²³.

Mednarodna konvencija o državljanskih in političnih svoboščinah je razdeljena na šest glavnih poglavij:

I. potrjuje pravico do samoodločbe;

²² Wikipedija 2008e, 9. maj 2008

²³ Ministrstvo za zunanje zadeve 2008b, 9. maj 2008

- II. določa splošne obveznosti držav glede uresničevanja določil Mednarodne konvencije o državljanskih in političnih svoboščinah, glede odškodnin žrtvam in glede varovanja in jamstva enakosti spolov; prepoveduje tudi možnosti verbalnih in besednih zlorab;
- III. našteva klasične državljanske in politične pravice:
- pravica do življenja,
 - prepoved mučenja,
 - pravica do svobode in varnosti,
 - pravica do svobode gibanja,
 - pravica do pravičnega zaslišanja,
 - pravica do zasebnosti,
 - pravica do svobode veroizpovedi, izražanja in mirnega zbiranja,
 - pravica do družinskega življenja,
 - pravica otrok do posebne zaščite,
 - pravica sodelovanja v javnih zadevah,
 - vseobsegajoča pravica do enake obravnave,
 - posebne pravice pripadnikov etničnih, verskih in jezikovnih manjši.
- IV. določa volitve članov Odbora za človekove pravice, poročevalski in pritožbeni sistem;
- V. poudarja, da nobena določba Mednarodne konvencije o državljanskih in političnih svoboščinah ne sme biti interpretirana kot poseganje v naravne pravice ljudstev do uživanja in uporabe naravnih virov;
- VI. določa, da Mednarodne konvencije o državljanskih in političnih svoboščinah velja tudi za vse dele zveznih držav, in določa postopek amandmiranja²⁴.

²⁴ Ministrstvo za zunanje zadeve 2008b, 9. maj 2008.

5.4.1.2 Mednarodna konvencija o ekonomskih, socialnih in kulturnih svoboščinah

Prav tako kakor Mednarodna konvencija o državljanskih in političnih svoboščinah tudi Mednarodna konvencija o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah izhaja iz Univerzalne deklaracije o človekovih pravicah in njeno vsebino prevaja v pravno zavezujoče določbe in zavezuje države pogodbenice k zagotavljanju ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic. Pravice posameznikov in obveznosti držav, ki jih opredeljuje Mednarodna konvencija o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah pa so²⁵:

- pravica do samoodločbe,
- dolžnost države, da nediskriminatorno zagotavlja ekonomske, socialne in kulturne pravice,
- pravica do dela, pravičnega plačila, varnih delovnih pogojev in periodičnega plačanega dopusta,
- pravica do ustanavljanja in članstva v sindikatih,
- pravica do socialne varnosti,
- pravice družine, še posebej mater in otrok, do državne zaščite in pomoči,
- pravica do ustreznega življenjskega standarda, vključno z ustrezno hrano, obleko in stanovanjem,
- pravica do izobraževanja,
- pravica do udeležbe v kulturnem življenju²⁶.

Doktrina in praksa utemeljevanja oz. zagotavljanja človekovih pravic imata časovno in po obsegu (tu gre razumeti predvsem dejanski vpliv doktrine, stopnjo pravnega konsenza o varstvu človekovih pravic ter obseg praktične zagotovitve pravic) relativno majhen domet. Pri današnjem poudarjanju gre za

²⁵ Pravice so našteje v 1., 2., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 13. in 15. členu Mednarodnega pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (Varuh človekovih pravic RS 2005, 11. maj 2008).

²⁶ Ministrstvo za zunanje zadeve 2008b, 9. maj 2008.

časovno obdobje, ki je z vidika večtisočletnega razvoja naše civilizacije izredno kratko, poleg tega pa je zelo vprašljiv dejanski obseg podpore oz. konsenza o tej doktrini. Dejstvo je, da so v okviru svetovnega prebivalstva samo potencialno ali pa odkrito tudi dandanes prisotne številne diskriminatorne ideje, ki vsem ljudem ne priznavajo enakih človekovih pravic, kar je po mnenju avtorja delno prikrito s številnimi institucionalnimi sredstvi posameznih držav in t.i. mednarodne skupnosti za zagotavljanje človekovih pravic (Cerar 1993, 58).

5.5 Kuba in človekove pravice

Po rasni pripadnosti so prebivalci Kube mešani, belci in črnci. Po podatkih iz leta 2002 živi na približno 65% belcev, okoli 10% je črnega prebivalstva ter približno 25% je mešanih oz. mulatov²⁷.

Kaj točno se dogaja na Kubi na področju svobode in človekovih pravic? Vprašanje, na katerega bom v nadaljevanju poskušala odgovoriti. Kakor že prej omenjeno, so zaradi določenih doktrin marsikatero človekove pravice kršenje, vendar ostanejo neopažene. Morda se tudi to dogaja na Kubi, kajti, kot je razvidno iz različnih virov, so interpretacije kršitev in dejanske kršitve različno definirane in celo nepriznane. Tako npr. mednarodne organizacije posredujejo čisto drugačne informacije kakor npr. Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Kube. Vendar pa dejansko in edino resnico vedo le tisti, ki na Kubi živijo ali so jo imeli možnost videti in spoznati od blizu.

Čeprav je Socialistična republika Kuba podpisnica Splošne deklaracije o človekovih pravicah, je bila Castrova vlada od Kubanske revolucije pa vse do leta 2008 obtožena številnih kršitev človekovih pravic²⁸.

²⁷ Wikipedia 2007a, 4. september 2007.

²⁸ Wikipedia 2008g, 15. maj 2008.

Tako zadnjih 40 let mednarodne organizacije med kateri je tudi nevladna organizacija Amnesty International opozarjajo na kršitve človekovih pravic s strani kubanske vlade. Še poseben poudarek je na političnih disidentih in novinarjih, katerih odvzem prostosti je bil posledica strogih omejevanj svobode izražanja ter pravice do združevanja in zborovanja²⁹.

Res je, da je Amnesty International nevladna organizacija; na svoji uradni spletni strani celo pravijo, da ne podpirajo niti nasprotujejo nobeni vladi ali političnemu sistemu. Prav tako ni nujno, da podpirajo ali nasprotujejo pogledom žrtev ali branilcev človekovih pravic, kateri iščejo pomoč pri zaščiti njihovih pravic³⁰. Vendar pa se vseeno v povezavi z organizacijo Amnesty International in področjem, ki mu namenjajo toliko pozornosti, morda skrivajo kakšni politični pritiski. Dejstvo je namreč, da na kršitve opozarja cel svet, vsa javnost, tudi vse evropske institucije. Konec koncev pa Amnesty International organizacija, ki na Kubi nima nikakršnega ugleda oz. veljave, drugod po svetu pa. In morda določeni pritiski prihajajo ravno iz Zahoda, ki tako vztrajno prikazuje kršenje človekovih pravic na Kubi. Po drugi strani pa je seveda res, da je na Zahodu, natančneje v Združenih državah mnogo prebeglih Kubancev, ki prav tako opozarjajo na kršitve in imajo za to politični motiv.

Na uradni strani kubanskega ministrstva za zunanje zadeve³¹ piše, da ima Kuba resnično čez 600 zapornikov, ki pa naj bi bili večinoma vsi iz Gvantanama, vojaške baze, ki jo imajo 'v rokah' Američani. Tam naj bi se resnično dogajala kršitve človekovih pravic, na katere je opozarjala tudi Kuba. Na kubanskem zunanjem ministrstvu tudi opozarjajo, da s pomočjo mednarodnih pristojnih

²⁹ Amnesty International 2007, 15. maj 2008.

³⁰ Amnesty International, 9. september 2008.

³¹ Sitio del Ministerio de Relaciones Exteriores de Cuba, 15. maj 2008.

oblasti ter pod vplivom Združenih držav in drugih zahodnih velesil, Komisija Združenih narodov za človekove pravice (CHR - Commission on Human Rights) izkrivlja pomen človekovih pravic in ga uporablja kot sredstvo za doseganje pokorščine in poslušnosti socialističnih in ostalih neodvisnih držav. Vendar pa Kuba po poročanju svojega zunanjega ministrstva ostaja razvijajoča se država, predana načelu človekovih pravic, vendar odločna, da bo še naprej imela eno vodilnih vlog v nasprotovanju tistim, ki želijo Komisijo spremeniti v sodišče preiskav in zasliševanj usmerjenim proti državam na jugu.

Po drugi strani pa se mi zdi, da so neke vrsti pritiski lahko prisotni iz strani samih desidentov. Ti namreč nikakor drugače ne morejo povedati kaj se resnično dogaja, kakor ravno preko raznih organizacij. Vendar najbrž tu ne gre za neke politične pritiske, vendar le za željo in moč sporočiti, kakšna krivica se ti godi.

Vendar kubanska vlada glede človekovih pravic še vedno zanika celotno situacijo oz. sliko, kateri je priča ostali svet. Poleg tega, pa Amnesty International in drugim neodvisnim organizacijam za človekove pravice obiski Kube sploh niso dovoljeni³².

Kot je bilo omenjeno že v zgornjem poglavju so torej človekove pravice na grobo deljene na človekove oz. osebne in politične pravice ter socialne, ekonomske in kulturne pravice.

V prvo delitev spadajo vse pravice, ki varujejo človekovo življenje, svobodo, osebnost in dostojanstvo ter tiste pravice, ki ljudem omogočajo vplivanje na oblikovanje javne oblasti, sodelovanje pri njenem izvrševanju in nadzor nad njo. Zajamčeni sta svoboda izražanja in svoboda vesti, kar ljudem omogoča

³² Amnesty International Report 2008, 15. maj 2008.

svobodno izražanje svojih mnenj, občutkov, misli in stališč. Sem spadata zlasti svoboda govora, svoboda javnega nastopanja in tiska. Posameznikom je dana pravica, da se mirno in javno zbirajo ter zborujejo, kar jim omogoča organizirano povezovanje na poti k lažjemu uresničevanju svojih ciljev in skupnih interesov. Najpomembnejše je ustanavljanje političnih strank, saj lahko tako ljudje organizirano vplivajo na državno oblast in zasedejo pomembna mesta v državni organizaciji³³.

Med socialne, ekonomske in kulturne pravice pa sodi svoboda dela, kar pomeni, da si vsakdo svobodno izbira zaposlitev, ki pa mora biti enako dostopna vsem pod enakimi pogoji. Pomembna je pravica do socialne varnosti, ki zajema predvsem zdravstveno, invalidsko in pokojninsko zavarovanje, kajti vsakomur je potrebno zagotoviti dostojanstvo in ekonomsko varnost. Med ekonomske pravice sodi tudi pravica do zasebne lastnine in dedovanja³⁴.

5.5.1 Socialne, ekonomske in kulturne pravice

5.5.1.1 Pravica do izobrazbe

Kuba preko davčnih prilivov financira izobrazbo za vse državljane Kube, vključno z univerzitetno izobrazbo. Privatne izobraževalne ustanove na Kubi niso dovoljene. Udeležba v šoli je obvezna od šestega leta starosti pa do običajno petnajstega leta. Vsi učenci, ne glede na starost ali spol, nosijo šolske uniforme, katerih barva označuje razredno stopnjo. Vendar pa ima izobrazba močan politični in ideološki poudarek. Zato je od študentov, ki napredujejo v višjo izobrazbo pričakovano, da bodo predani ciljem in kubanski oblasti³⁵.

³³ Ministrstvo za javno upravo, Vladni portal za otroke in mladino 2007a, 18. maj 2008.

³⁴ Ministrstvo za javno upravo, Vladni portal za otroke in mladino 2007b, 18. maj 2008.

³⁵ Wikipedia 2008b, 26. maj 2008.

Kljub temu, da je v Splošni deklaraciji o človekovih pravicah in svoboščinah v 26. členu med drugim zapisano, da ima vsakdo pravico do izobrazbe, da naj bi bila izobrazba vsaj v osnovnih in temeljnih stopnjah brezplačna in obvezna, da naj bi bila splošno dostopna in enako dostopna za vse, da naj bi bila tudi usmerjena k polnemu razvoju človekove osebnosti in k utrjevanju spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, pa se mnogi borci za človekove pravice sprašujejo, če je temu res tako³⁶.

Po besedah Sebastiana Arcosa Cazabona, bivšega političnega zapornika in člana kubanskega Komiteja za človekove pravice (Comite Cubano pro Derechos Humanos) je res, da nikomur na Kubi ni treba plačati ničesar za svojo izobrazbo ali izobrazbo svojih otrok; da je vstop na fakulteto odvisen izključno od študentovih kvalifikacij in kot rezultat študija lahko vsak, ne glede na socialni ali ekonomski položaj, prejme diplomo. Površinsko gledano je že tako, vendar ali res lahko vsak Kubanec obiskuje fakulteto³⁷?

Prej omenjeni Sebastian Arcos Cazabon, ki danes živi v Miamiu, omenja tudi, da se morajo študentje, ki želijo študirati na Medicinskem institutu Carlos J. Finlay (Instituto Superior de Ciencias Medicas Carlos J. Finlay), ki predstavlja temelje za študij medicine na Kubi, na fakulteto vpisati že leto prej kakor ostali študentje, kajti zadnje leto pred vpisom na fakulteto je namenjeno preverjanju njihovega političnega in moralnega oz. etičnega ozadja, katerega skušajo ugotoviti in spoznati preko osebnih intervjujev in obiskov Komiteja za obrambo revolucije, ki pa seveda nikoli niso napovedani. Poleg tega morajo bodoči doktorji izreči prisego, da bodo brezpogojno podpirali revolucijo in njena načela, kar pomeni, da lahko postanejo doktorji, če bodo le delali kakor bo določila 'revolucija'. Prav tako študentje od Komiteja za obrambo revolucije potrebujejo

³⁶ Arcos Cazabon, Sebastian 1988, 9. junij 2008.

³⁷ Arcos Cazabon, Sebastian 1988, 9. junij 2008.

pismo oz. potrdilo, ki garantira za njihovo politično ozadje, če želijo uspešno opraviti preizkus ob vpisu na fakulteto³⁸.

Za lažje razumevanje zgoraj omenjenega so zelo zgovorne besede Marthe Orihuela Bigriota iz Komiteja za obrambo revolucije, ki pravi: »Politično ideološko delo je osveščanje ljudi, osveščamo jih, zakaj je treba braniti revolucijo. (...) Zelo pomembno je, da se mlajši rodovi Kubancev zavedajo, kaj je kapitalizem in kako pomemben je za Kubance socializem. Kaj je bila Kuba pred letom 1959 in kaj je zdaj. Koliko zdravnikov smo imeli prej in koliko jih imamo zdaj. Prav tako šol.« Čeprav zvenijo besede te visoke funkcionarke, branilke revolucije kot iz drugih časov in drugega planeta, pa imajo Komiteji za obrambo revolucije še danes v vsaki ulici, v vsaki vasici svoje pisarne³⁹.

Kljub temu, da druge discipline ne gredo tako daleč, pa v primeru, da študentje ne delajo in ne živijo v skladu z načeli revolucije, zgubijo diplomu in so izključeni iz svojega poklica ali pa že prej izključeni iz fakultete. Tudi v primeru neprimerne vedenja oz. izražanja, kot je izražanje svoje veroizpovedi ali nagnjenost k zahodni glasbi, modi ali njihovim izdelkom. Lahko bi rekli, da je izobrazba po besedah nasprotnikov revolucije, kot je npr. že omenjeni Sebastian Arcos Cazabon, resnično svobodna in brezplačna, predpisana in ponujena od države in edino taka je možna – če jo sprejmeš, prejmeš posledice⁴⁰.

Sebastian Arcos Cabazon v dokumentu, ki ga je predstavil kot poročilo o tem, kakšno je stanje človekovih pravic na Kubi, piše tudi, da je politizacija na Kubi zelo močna. Otroke že zgodaj v šolah učijo marksizma, vsako leto imajo

³⁸ Arcos Cazabon, Sebastian 1988, 9. junij 2008.

³⁹ Radiotelevizija Slovenija, 1. program 2007, 26. maj 2008.

⁴⁰ Arcos Cazabon, Sebastian 1988, 9. junij 2008.

vojaško urjenje, ob koncu študija pa jih čaka intenzivni vojaški tečaj, ki lahko traja tudi več tednov. Po drugi strani pa v šolah ni niti omembe človekovih pravic, še več, zagovarja se dejstvo, da je kršenje prisotno v kapitalističnih državah. Tudi o Splošni deklaraciji o človekovih pravicah se v šolah ne govori, zato se otrok o njej tudi uči ne⁴¹.

Kljub vsemu pa lahko rečemo, da je šolstvo oz. izobrazba dostopna vsakomur. O tem pričajo tudi besede gospe Yanely, s katero sem opravila intervju, ki pravi, da ima na Kubi dejansko čisto vsak možnost študija, saj je študij zastonj⁴².

5.5.1.2 Pravica do dela

Stopnja brezposelnosti na Kubi je vsako leto manjša. Podatki za leto 2007 kažejo, da je bila lanska stopnja brezposelnosti 1,9%⁴³.

In ravno dejstvo, da je bila leta 2007 brezposelnost 1,9 odstotna, Kubo postavlja pravzaprav v situacijo polne zaposlenosti, kljub temu, da živi na otoku kar nekaj ljudi, predvsem mladih, ki so brez službe. Vendar ti namerno nočejo delati, saj jim družba omogoča minimalne pogoje za preživetje ne glede na to, kakšen je njihov prispevek družbi. Državi pa tudi zaradi takšne situacije še vedno primanjkuje delovne sile na pomembnih področjih, kot so med drugim šolstvo, zdravstvo, gradbeništvo in kmetijstvo⁴⁴.

Glede na indikatorje brezposelnosti, ki kažejo, da je bila leta 2007 brezposelnost torej 1,9 odstotna, brezposelnost na Kubi ni stvar, vredna zaskrbljenosti. Kajti glede na načela socialistične družbe pri spoštovanju pravic

⁴¹ Arcos Cazabon, Sebastian 1988, 9. junij 2008.

⁴² Intervju 2008.

⁴³ Index Mundi 2008, 16. junij 2008.

⁴⁴ Trabajadores 2008, 16. junij 2008.

in dolžnosti do dela, nihče na Kubi ne bi smel biti brezposeln, še več, delavčev prispevek k delu ni le zaželen, je namreč bistven⁴⁵.

Približek takšnega socialističnega načela sem doživela tudi sama. Skoraj vsi ljudje resnično delajo. Včasih pač ni važno kaj, kako in koliko, važno je, da imajo službo. Tak primer so npr. restavracije oz. majhni bifeji s hitro pripravljeno hrano in pijačo. V gostilnici, kamor morda pridejo tri mize, za četrto pa sem sedela sama, je po mojih ocenah delalo vsaj 10 ljudi. 'Delalo' seveda v svojem pomenu besede; eden ali dva sta stregla, ostali so resnično samo 'delali'.

Po poročanju ameriškega zunanjega ministrstva (U.S. Department of State) je na Kubi minimalna starost, ko Kubanci lahko začno delati, 17 let. Vseeno pa delavski kodeks dovoljuje zaposlitev otrok, starih 15 in 16 let, z namenom izobraževanja oz. urjenja ter z namenom zapolnitve delavskega primanjkljaja. Kodeks ne dovoljuje najstnikom delati več kot 7 ur na dan oz. 40 ur na teden, prav tako jim ne dovoljuje delati med počitnicami. Minimalna plača pa se na Kubi razlikuje od področja do področja. Vlada pa jo dopolni z brezplačnim šolstvom, subvencijami v zdravstvu, stanovanji ter z nekaj hrane, ki zadošča približno za 1 teden na mesec. Vendar pa kljub tem dodatkom minimalna plača ne zagotavlja dostojnega življenjskega standarda delavcev in njihovih družin⁴⁶.

Ob tem se seveda postavlja vprašanje, kaj je za posameznika dostojni življenjski standard. Vsekakor se kriteriji razlikujejo od države do države, od kulture do kulture, vendar ob vsem tem, kar sem sama doživela in videla na Kubi, lahko potrdim trditve ameriškega zunanjega ministrstva. Nekateri ljudje resnično živijo v zelo revnih razmerah, brez 'pravih' kopalnic in urejenih domov.

⁴⁵ Trabajadores 2008, 16. junij 2008.

⁴⁶ U.S. Department of State 2005, 25. junij 2008.

Medameriška komisija za človekove pravice (Inter-American Commission on Human Rights – IACHR) poroča, da kubanska oblast po eni strani priznava pravico do dela, vendar pa jo po drugi strani podreja. Pravica do dela je omejena z obstojem in cilji komunistične države, ki posledično omogoča ustvarjanje pogojev, ki pri predpisih in pogojih za zaposlitev zaradi ideoloških ali drugih sorodnih razlogov vodijo v različne oblike diskriminacije, kajti država je resnično edini 'službodajalec'⁴⁷.

Zgoraj omenjena komisija prav tako ugotavlja, da je pred in po zaposlitvi kubanska delovna sila običajno predmet pregledov in preverjanj s strani Komiteja za obrambo revolucije, preiskovalnih oddelkov ali stranke same, z namenom preveriti, ali so delavci zanesljivi. Če se namreč izkaže, da po njihovem mnenju niso zanesljivi, se zgodi, da delavcev ne zaposlijo oz. jih takoj odpustijo, ne glede na njihove izkušnje, delovno dobo. Kar pa je pri vsem tem zelo pomembno, je dejstvo, da ugotovitve o neprimernosti niso prizivne. Komisija prav tako ugotavlja, da so sorodniki oz. družinski člani političnih zapornikov na svojih delovnih mestih diskriminirani, prav tako pa zaporniki sami, enkrat ko pridejo zopet na prostost⁴⁸.

Lahko bi rekli, da v grobem vsakdo lahko dobi delo. Vendar se vseeno znotraj te ugotovitve skriva socialistična miselnost, ki vendarle zbira, kdo bo tisti, ki bo resnično delal. Tudi gospa Yanely je v intervjuju dejala, da je delo lahko dobiti. Vprašanje, ki se mi ob tem poraja pa je, ali so stvari na Kubi večini prebivalstva prekrite ali pa je le ona s svojo osebnostjo odgovarjala tistim, ki so jo zaposlili. Dejstvo pač je, da stvari vendarle niso enake za vse Kubance.

⁴⁷ Free Cuba Foundation, 25. junij 2008.

⁴⁸ Free Cuba Foundation, 25. junij 2008.

5.5.1.3 Pravica do zdravstva

Tudi kar se tiče zdravstva, je zgodba na Kubi zopet črno-bela. Po eni strani naj bi bilo vse super in v najlepšem redu, vendar določene organizacije in različni indikatorji kažejo drugače.

Po končanju naveze Kuba-Sovjetska Zveza se je zdravstveni sistem na Kubi poslabšal, kajti konec je bilo denarne pomoči, ki jo je SZ vsako leto namenila kubanskemu zdravstvu. In takrat je kubanska oblast nadaljevala z zapravljanjem denarja za vojsko in varnost na račun drugih prioritet, vključno z zdravstvenim sektorjem⁴⁹.

Po poročanju Kubansko-ameriške narodne fundacije (The Cuban American National Foundation – CANF), neprofitne organizacije ustanovljene na Floridi, kubansko ekonomijo pestita velik nered in zmeda, ki sta posledica njene nenehne privrženosti in vdanosti nezaupljivemu in dvomljivemu gospodarskemu modelu. Gospodarska naklonjenost je jasno vplivala in prizadela zdravje povprečnega Kubanca. Pomanjkanje klorirane vode, slaba prehrana, vedno slabša stanovanjska gradnja ter na splošno nehigienski pogoji so prispevali k porasti števila primerov nalezljivih bolezni, še posebno v zgoščenih mestnih območjih⁵⁰.

Na Kubi država prevzema vso odgovornost za zdravstveno oskrbo svojih državljanov. Leta 1983 je kubanski parlament sprejel Zakon o javnem zdravstvu, ki je zasnovan tako, da so vse glavne dejavnosti izpeljane in izvršene s strani države⁵¹.

⁴⁹ The Cuban American National Foundation, 17. avgust 2008.

⁵⁰ The Cuban American National Foundation, 17. avgust 2008.

⁵¹ Pan American Health Organization 2001, 11. junij 2008.

Kubansko zdravstvo je financirano iz državnega proračuna. Prebivalstvo dobi brezplačno preventivo, kurativo oz. zdravila in rehabilitacijske usluge. Za nosečnice in ambulantne bolnike pa so pregledi in zdravila celo brezplačni⁵².

Vendar kljub temu danes ni vsakdo na Kubi deležen podstandardne zdravstvene oskrbe. Še več, višji uradniki Komunistične partije in tisti, ki lahko plačajo z močno valuti, lahko dobijo najvišjo medicinsko oskrbo kadarkoli jo želijo oz. rabijo. Takšna situacija pa obstaja zato, ker se je kubanska vlada odločila razviti dvorezni zdravstveni sistem, skozi katerega po eni strani priteka denar za peščico privilegiranih, medtem ko je večina Kubancev prikrajšana za primerno zdravstveno oskrbo. Kuba je razvila tudi posebne bolnišnice, ki jih uporabljajo izključno tujci. Bolnišnice so moderno in predvsem dobro opremljene, da lahko tujcem seveda nudijo kvalitetno oskrbo. Te bolnišnice pa lahko uporabljajo tudi elitni člani Komunistične partije, in to zastonj. Razlike med ljudmi pa so vedno večje. Medtem, ko imajo v bolnišnicah za tujce in visoke uradnike vso opremo, oskrbo, si morajo povprečni Kubanci s seboj v bolnišnico prinesiti celo rjuho, na kateri potem ležijo⁵³.

Problem pa so seveda za večino tudi zdravila. Pilsel (2004, 44) v svoji reportaži piše, da ljudje enostavno nimajo denarja za zdravila. In tudi, če bi ga imeli, določenih zdravil v lekarnah tako ali tako ni. Takšna je npr. zgodba nekega kitarista, katerega hčerka je med astmatičnim napadom umrla, kajti oče ni imel denarja za zdravila, ki pa jih pravzaprav v lekarni sploh ni bilo.

Že res, da je zdravstvo brezplačno. To mi je v intervjuju zatrdila tudi ga. Yanely⁵⁴. Vendar za kakšno ceno? Da ljudje nimajo primerne oskrbe? Da

⁵² Pan American Health Organization 2001, 11. junij 2008.

⁵³ The Cuban American National Foundation, 17. avgust 2008.

⁵⁴ Intervju 2008.

nekateri uživajo vse privilegije, medtem, ko nekateri ne morejo priti niti do zdravil? Človek se vpraša, kje je torej tu svoboda oz. pravica do zdravstva.

5.5.1.4 Pravica do zasebne lastnine

Kubanska vlada vse do danes ostaja zvesta socialističnim principom in organiziranosti svojega, v veliki meri od države kontroliranega planskega gospodarstva. Večina teh družbeno proizvodnih sredstev je v lasti in vodstvu oblasti; prav tako veliko večino delovne sile zaposluje država⁵⁵.

V zadnjih letih se je začel uveljavljati trend zaposlovanja v privatnem sektorju. Leta 2006 je bila na Kubi zaposlenost v javnem sektorju 78 odstotna, v privatnem pa torej 22 odstotna. Vendar pa je finančno investiranje omejeno in zahteva odobritev vodstva. Vendar pa kljub temu, da oblika kubanske oblasti teoretično nasprotuje razrednim ugodnostim in prednostim, prioriteto obravnavanje obstaja za člane Komunistične partije ali za tiste, ki so na visokih vladnih položajih⁵⁶.

Na Kubi pa so že leta 1995 dovolili zasebno obrt, ravno z namenom, da bi se ljudje lažje zaposlovali, torej, da bi se zaposlovali tudi v privatnem sektorju. Po besedah gospe Juane Lopez, lastnice ene izmed gostilnic, imajo sedaj na Kubi ljudje lahko svojo obrt. Po zakonu je predpisano, da imajo lahko v restavracijah samo 12 stolov, lahko 6 miz, vendar samo s po dvema stoloma. Zakon dovoljuje tudi pomoč. V primeru, da je le-ta znotraj družine, so lahko to samo 3 družinski člani⁵⁷.

⁵⁵ Wikipedia 2008b, 26. maj 2008.

⁵⁶ Wikipedia 2008b, 26. maj 2008.

⁵⁷ Radiotelevizija Slovenija, 1. program 2007, 26. maj 2008.

5.5.2 Osebne in politične pravice

5.5.2.1 Verska svoboda

Ob nastopu socializma in marksistične ideologije oblasti na Kubi je mnogo cerkvenih voditeljev in drugih verskih moč v strahu pred preganjanjem zapustilo otok. Več kot 130 delavcev katoliške vere in verskih prefektov je bilo izključenih, nekaj jih je celo služilo dolge zaporne kazni. Mnogo duhovnikov, pastorjev in drugih, ki jim je bila vera način življenja so poslali na prisilno delo v delovne kampe, kjer so bili tudi ostali, ki so jih smatrali za odpadnike družbe, kakor so označeni npr. homoseksualci. Tako je bilo vseh nadaljnjih 30 let. Vlada in Komunistična partija sta diskriminirali osebe, ki so odprto priznavali svojo vero; tudi s tem, da so bili izključeni iz določenih poklicev. Tako se npr. v upanju, da bi se izognili možnim grajam in ukorom nadrejenih, pripadniki oboroženih sil še danes verskih obredov ne udeležujejo v uniformah⁵⁸.

Kubanska ustava priznava pravico državljanov do kakršnega koli verskega prepričanja, ki je v okviru spoštovanja zakona. Vendar pa tako v zakonu kakor tudi v praksi kubanska vlada izvaja omejevanje verske svobode. Vlada od cerkva in drugih verskih skupin za uradno priznanje zahteva registracijo znotraj Ministrstva za pravosodje. Takšna registracija omogoča cerkvenim uradnikom potovanje v tujino in sprejemanje tujih obiskovalcev, omogočena so jim mesta za čaščenje, ki pa so že vnaprej določena, lahko prejemajo za njih pomembno versko literaturo, vendar vse to preko Komunistične partije, ki pa od leta 1992 kot svoje člane priznava tudi osebe, ki odkrito priznavajo svoja verska prepričanja⁵⁹.

⁵⁸ U.S. Department of State 2004, 19. maj 2008.

⁵⁹ U.S. Department of State 2004, 19. maj 2008.

Ameriško zunanje ministrstvo navaja, da naj bi s tem, ko kubansko Ministrstvo za pravosodje zahteva od cerkva in drugih verskih skupin registracijo, na nek način omejuje njihovo svobodo. Tu je morda zanimiva primerjava s Slovenijo, ki velja za svobodno demokratično državo. Tudi v Sloveniji je potrebna registracija verskih skupnosti, vendar ne v okviru Ministrstva za pravosodje, ampak je registracijo potrebno opraviti na Uradu za verske skupnosti, znotraj Vlade Republike Slovenije. Vendar je velika razlika morda ravno v tem, da na Kubi z registracijo nekako skušajo omejiti svobodo verskim skupinam, v Sloveniji pa je po pregledu temeljnih delovnih področij in nalog Urada za verske skupnosti očitno, da si z registracijo predvsem prizadevajo za uresničevanje načela enakega obravnavanja oseb ne glede na njihovo versko prepričanje⁶⁰.

Pa pogledjmo zopet na Kubo; cerkvenim funkcionarjem je dovoljeno obiskovati zapornike, čeprav se zgodi, da zaporni uslužbenci določenim političnim zapornikom obiskov ne dovolijo. Za obisk verskega značaja mora zapornik predložiti pisno prošnjo, direktor zapora pa mora odobriti dovoljenje. Po poročanju nekaterih zapornikov pa uslužbenci v zaporih prošnje velikokrat ignorirajo, kljub temu, da so bile napisane večkrat. Poleg tega je v kazenskih celicah zapornikom prepovedan dostop do čtiva, vključno do Svetega pisma⁶¹.

Zanimivo pa je, da je kubanska vlada omilila omejevanje Jehovih prič. Danes lahko imajo majhna zborovanja, odobrena jim je bila osrednja pisarna v Havani ter objavljanje kratkih verskih izdaj⁶².

Januarja 1998 je papež Janez Pavel II. obiskal Kubo. Že pred njegovim obiskom je Castrov režim odobril prvo javno mašo po letu 1961, ki je bila

⁶⁰ Vlada Republike Slovenije 2008, 8. september 2008.

⁶¹ U.S. Department of State 2004, 19. maj 2008.

⁶² Religious Freedom World Report 2004, 19. maj 2008.

posvečena devetnajsti obletnici papeževe izvolitve in pripravam na njegov obisk, ki je trajal 4 dni. Po njegovem obisku je med katoliško Cerkvijo in oblastjo na Kubi prišlo do nekaterih izboljšanj; vlada je dovolila številnim duhovnikom in članom cerkvenega reda prihod na Kubo in priključitev Cerkvi in delovanju znotraj nje, kubanski kardinal je lahko preko radia oddal dve sporočili, poleg tega pa je istega leta, leta 1998, komunistična vlada ponovno priznala Božič kot državni praznik⁶³.

Na Kubi je glede verske svobode resnično prišlo do sprememb. Vsaj tako meni glavni vikar v Havani, mag. Carlos Manuel de Cespedes, ki pravi: »Cerkev ostaja enaka. Spremenil se je odnos do nje. (...) Stvari so se začele očitno spreminjati že, ko se je začelo govoriti o obisku papeža Janeza Pavla II. Na Kubi; že v obdobju priprav in pa po obisku leta 1998 se je veliko spremenilo. Kljub socializmu, ki je na Kubi precej poseben, se je položaj Cerkve počasi popravil«⁶⁴.

Mag. Carlos Manuel de Cespedes pravi tudi, da imajo zdaj na Kubi lahko procesije in maše na prostem, prav tako javne manifestacije. Lahko praznujejo svetnike, zaščitnike, praznike ter imajo ob posebnih dnevih maše v parkih. Cerkev je navzoča v javnih občilih, na televiziji, radiu in v časopisih, vendar po njegovih besedah manj, kot če bi bilo odvisno samo od njih. Popravilo se je tudi to, da ima vsaka škofija glasilo, vsaj eno revijo, v kateri cerkev predstavlja svoja stališča⁶⁵.

⁶³ Religious Freedom World Report 2004, 19. maj 2008.

⁶⁴ Radiotelevizija Slovenija, 1. program 2007, 26. maj 2008.

⁶⁵ Radiotelevizija Slovenija, 1. program 2007, 26. maj 2008.

Danes je 60% otrok na Kubi krščenih, 2% prebivalstva sta vsako nedeljo pri maši, za večje praznike pa številka naraste tudi do 15%, tudi pogrebi so katoliški (Hočevár 2007, 15).

Po verski pripadnosti so Kubanci katoličani in protestanti, večinoma pa so še vedno ateisti in versko neopredeljeni, saj je bila Kuba od leta 1962 uradno ateistična država (Natek in Natek 2000, 538).

Vendar pa kljub temu, da je kubanska vlada v zgodnjih 1990-ih zavrgla ateizem kot uradno vero, veliko cerkva zgublja na moči, prav tako pa je aktivna udeležba pri verskih obredih drastično padla⁶⁶.

5.5.2.2 Potovanja in migracije

Kubanska oblast prebivalcem Kube prepoveduje zapuščanje ali vračanje na otok brez predhodnega uradnega dovoljenja, ki pa je velikokrat zavrnjeno. Pri odobravanju potovanj oblast pogosto državljanke ovira s tem, da njihovim otrokom ne dovoljuje na pot s starši. Po podatkih, ki jih je objavila organizacija Human Rights Watch v svojem poročilu za leto 2007, otroke na Kubi dejansko zadržujejo kot talce, kot zagotovilo, da se bodo njihovi starši resnično vrnili na Kubo⁶⁷.

Po svojih pogovorih s Kubanci, ki sem jih spoznala med svojim popotovanjem po otoku, lahko zagotovo trdim, da potovanja oz. migracije skorajda niso možne. Ljudje iščejo najrazličnejše poti, da bi zapustili državo.

⁶⁶ U.S. Department of State 2004, 19. maj 2008.

⁶⁷ Human Rights Watch World Report 2007, 15. maj 2008.

Velikokrat so te poti ilegalne; ljudje z ukradenimi čolni skušajo prepluti morje in vstopiti v ZDA. Takšen primer se je zgodil leta 2003, ko so trije mladi Kubanci ukradli trajekt, da bi prišli do Amerike. Bili so usmrčeni. Fidel Castro je v intervjuju priznal, da so bili usmrčeni po sojenju brez možnosti pritožbe. Vendar je dejanje usmrčitve zagovarjal, saj naj bi bili po njegovem mnenju trije usmrčeni fantje, fantje s kriminalno kartoteko, političnimi problemi ter so Kubi predstavljali nevarnost⁶⁸.

Vendarle pa so leta 1994 ZDA določile normo 20.000 viz letno, ki jih dodelijo imigrantom, izmed katerih jih 5.000 pride iz loterijskega sistema. Posebno loterijo, ki podeljuje Kubancem stalno prebivališče v Ameriki, vodijo ameriški uradniki v Havani. Za posebno loterijo je veliko zanimanja, kajti dobitniki so upravičeni do Zelene karte in delovne asistence. Kot dodatek, se lahko njihovi otroci vpišejo v javni šolski sistem. Ena od večjih spodbud pa je ta, da lahko v obdobju petih let ali še prej, dobitniki na lotu pridobijo kvalifikacije in zaprosijo za ameriško državljanstvo. Kljub temu pa obstajajo določeni pogoji, ki narekujejo, kdo lahko zaprosi za loterijo. Tisti, ki zaprosijo za loterijo morajo biti torej stari najmanj 18 let in ne starejši od 55 let. Imeti morajo najmanj srednješolsko izobrazbo in 2 leti delovne dobe. Ko zadenejo nagrado na loteriji, ki predstavlja vizo, se od Kubancev zahteva, da opravijo intervju, ki predstavlja del zasliševalnega postopka. Poleg pogovora, morajo Kubanci predložiti zdravstveno spričevalo ter kakršna koli kriminalna poročila. Namen takšnega zasliševanja in podrobnega pregleda je zagotovitev, da Kubanci, ki bodo odšli v ZDA, ne bodo postali breme ameriške vlade. Zmagovalci loterije so upravičeni tudi do tega, da lahko svoje zakonske partnerje in otroke, ki morajo biti mlajši od 21 let, vzamejo s seboj v Združene države Amerike⁶⁹.

⁶⁸ HBO Documentary 2004.

⁶⁹ United States Immigration Support 2008, 16. junij 2008.

Potovanja pa so možna oz. omogočena za namene izobraževanja oz. jih omogočajo določena delovna mesta⁷⁰.

Največkrat pa je edini izhod iz Kube podpis poročnega lista s tujcem. Zato najbrž ni naključje, da kot turist na Kubi prejmeš zelo veliko ženinih ponudb. Poroka je torej možnost, da kot žena/mož tujca zapustiš državo. To se je zgodilo tudi v primeru Yanely, ki se je poročila in nato prišla živeti v Slovenijo⁷¹.

5.5.2.3 Pravica do združevanja

Pravica do ustanavljanja skupin, organiziranja in skupnega zborovanja z namenom omenjati in nagovarjati splošnih zadev je človekova temeljna pravica. Sposobnost in zmožnost organiziranja je pomembno sredstvo s katerim lahko državljani vplivajo na svoje vodstvo oz. voditelje. V področje pravice do zborovanja in združevanja spada tudi pravica do mirnega zborovanja, pravica posameznika, da se ali se ne pridruži združevanju in pravica do pripadnosti delavski zvezi oz. sindikatom⁷².

Na Kubi še vse do danes ni svobode združevanja, pravica do stavke še vedno zakonsko ni priznana. Šest od sedmih voditeljev neodvisnih sindikatov je bilo obtoženih, kajti kubanska oblast priznava le en sam nacionalni sindikat, in to je Glavna delavska zveza (Central de Trabajadores Cubanos - CTC). Oblast izrecno prepoveduje vse neodvisne sindikate, četudi naj ne bi bilo nikakršnega pogoja s strani zakona, da bi se morali delavci pridružiti CTC. Ni tudi nobene zakonodaje, ki bi pokrivala pravico do stavke. Po mnenju kubanskega vodstva

⁷⁰ Radiotelevizija Slovenija, 1. program 2007, 26. maj 2008.

⁷¹ Intervju 2008.

⁷² Human Rights Education Associates 2003, 9. junij 2008.

ni nobene potrebe sklicevanja stavk, saj naj bi oblast vse zahteve uradnega sindikata vedno (u)slišala⁷³.

Vsak poskus ustanavljanja sindikatov je preprečen s strani oblasti. Vsakdo, ki sodeluje pri aktivnostih neodvisnih sindikatov tvega preganjanje, zasledovanje in izgubo službe. Od delavcev se zahteva spremljanje in opazovanje svojih sodelavcev in prijava kakršne koli odpadniške aktivnosti. Aktivisti neodvisnih sindikatov so pogosto aretirani, nadlegovani, grozijo jim s kazenskim pregonom in z izgnanstvom. Tiste organizacije, ki pa kljub vsemu temu obstajajo, ne morejo uspešno in učinkovito zastopati delavcev. Ker niso uradno priznane, se ne morejo skupinsko združevati in sodelovati pri stavkah. Delavci ne morejo izvršiti svojih pravic in se udeležiti mirnih shodov in demonstracij, da bi podprli svoje zahteve⁷⁴.

Neodvisne sindikate so ustanovili nasprotniki Castrovega režima, in čeprav branijo pravice sindikatov in združenj, je njihova glavna skrb boj proti režimu in promoviranje spoštovanja temeljnih človekovih pravic⁷⁵.

5.5.2.4 Pravica do izražanja in svoboda tiska

Kuba predstavlja najnesrečnejši primer v Karibskem otočju in Latinski Ameriki, kajti na otoku ni svobode tiska, svobode izražanja in ni privatnega lastništva nad katerim koli tipom medijev. Malo prostora, ki ga imajo 'odpadniški' novinarji in tuji dopisniki se je do danes še skrčilo. Nekaj neodvisnih novinarjev pa vendarle še vedno deluje in ti so zbrani v APIC (Association of Independent Cuban Journalists), v Združenju neodvisnih kubanskih novinarjev. Vendar pa je tako

⁷³ Cubaverdad 2007, 9. junij 2008.

⁷⁴ Cubaverdad 2007, 9. junij 2008.

⁷⁵ Cubaverdad 2007, 9. junij 2008.

organizacija sama kot njeni člani pogosto tarča posrednih ali neposrednih vladnih nadlegovanj, zastraševanja in nasilja (Scarone 1996, 35).

Več problemov v tisku naj bi prinesla tudi težavna gospodarska situacija. Za vladne medije, tako elektronske kot pisane, je kljub vsemu trudu postalo toliko težje funkcionirati ustrezno in primerno. Po drugi strani pa je gospodarska kriza prinesla veliko več 'odpadnih' novinarjev in tako so morali mediji nadzor še bolj omejiti, da se situacija oz. ta občutek krize ne bi širil med ljudi (Scarone 1996, 36).

Po poročanju organizacije Human Rights Watch so zaradi številnih omejitev pravice do izražanja na Kubi prizadeti mnogi. Kubanska vlada na otoku namreč ohranja monopol nad mediji, s čimer zagotavljajo, da svoboda izražanja dejansko, resnično ne obstaja⁷⁶.

Dovoljeno je le izražanje, ki sovpada z uradno politično ideologijo, ki jo je osnoval Fidel Castro. Vsaka kritika napak, podkupovanja in zlorab s strani oblasti je kazniva. Zakon, ki prepoveduje svobodo izražanja preko političnih žalitev navaja zločine kot so: sovražna propaganda, nespoštovanje Fidela Castra, žalitev domovine, ideološka oddaljitev, nevarnost in raztresanje oz. prodaja napačnih informacij⁷⁷.

Najpomembnejši inštrument svobode izražanja, tisk, je bil na Kubi odstranjen. Kmalu po Castrovem vzponu na oblast so bila vsa sredstva množičnega komuniciranja zaplenjena in dana v ekskluzivno upravljanje Kubanski komunistični partiji (Partido Comunista de Cuba – PCC) in vladi. Radio, tiskani mediji in kino služijo le za širjenje komunistične ideologije. Informacije so

⁷⁶ Human Rights Watch World Report 2007, 15. maj 2008.

⁷⁷ Net for Cuba International, 9. junij 2008.

objavljene le takrat, kadar so naklonjene uradni strankarski struji ali kadar imajo namen uničiti podobo demokratičnega sveta. Zabavni programi morajo vsebovati politično vsebino ali sporočilo, ki sovпада z uradno ideologijo. Tudi knjige, glasba in akademska dela, ki so rezultat kubanskih izseljencev ali katere koli osebe, ki ni Kubanec/ka ter so kritična do kubanske oblasti, so prav tako prepovedana. Kubancem je prepovedano tudi spremljanje tujih televizijskih prenosov ali poslušanje kratkih radijskih valov. Odlok, ki je bil sprejet 21. marca 1995, prepoveduje antene, saj le-te lahko lovijo predvajanje tujih postaj. V svoji obsedeni kontroli so oblasti namestile število oddajnikov, ki ovirajo radijske signale, ki prodrejo v državo⁷⁸.

Omejitev informacij se kaže seveda tudi tako, da ljudje le-teh preprosto ne dobijo. Po besedah dr. Tatiane Santos, ki je bila pred leti zdravnica na Kubi, danes pa je umetniška fotografinja, informacije z višje sfere ne pridejo do prebivalstva. Pravi, da če bi bili obveščeni, bi se stvari spremenile⁷⁹.

Tudi dostop do interneta, uporaba faksov in računalnikov je močno omejena. Kubanci ne morejo sami direktno opraviti mednarodnega klica, saj se morajo najprej povezati z operaterjem⁸⁰.

Na Kubi sem nedostopnost do informacij preko interneta doživela tudi sama. Bila sem priča, kako se Kubanci vsakodnevno spopadajo s situacijo, ki obstaja na otoku. Prva moja opazka je bila ta, da ni bilo mogoče brskati po internetu; tuje strani so bile zablokirane, za pošiljanje elektronske pošte, pa si moral iti na pošto, kupiti posebno kartico s katero si dobil dostop do medmrežja, preko katerega lahko potem pošlješ kakšno elektronsko sporočilo tudi v Slovenijo. In

⁷⁸ Net for Cuba International, 9. junij 2008.

⁷⁹ Radiotelevizija Slovenija, 1. program 2007, 26. maj 2008.

⁸⁰ Net for Cuba International, 9. junij 2008.

Kubanci za te poti vedo. Spremljajo turiste, jih prosijo, če lahko sedejo z njimi za računalnik pod pretvezo, da bodo le prevajali, potem pa jim v njihovem imenu napišeš kakšno sporočilo, ali v tujino, ali pa komu, ki ima slučajno isto srečo in se takole znajde, da potem sporočilo lahko prebere. Skratka, resnično nimajo svobode, vendar so na Kubi izredno iznajdljivi, kar pa jim pomaga premagovati določene ovire in prepreke.

→ 'Zaporniki vesti'

Omejevanje pravice do izražanja, prav tako pravice do združevanja, pa je trenutno najbolj očitno oz. razvidno iz položaja t.i. 'zapornikov vesti'. Zaporniki vesti so politični disidenti, neodvisni novinarji ter zagovorniki človekovih pravic, ki so še danes, leta 2008 aktualni problem na Kubi, ki odmeva po vsem svetu. Omejevanje pravice do izražanja in kaznovanje svobode govora je tudi področje kršenja človekovih pravic, ki mu mednarodne organizacije in ostale svetovne ter evropske institucije posvečajo največ pozornosti.

Leta 2003 so na Kubi na montiranih procesih, ki so povprečno trajali od šest do osem ur, obsodili 50 opozicionarjev in 26 novinarjev, s tem dejanjem pa je Kuba postala največji zapor za novinarje na svetu. Na zaporne kazni od šest do osemindvajset let ter na razsodbe se ni bilo mogoče pritožiti, obramba pa ni mogla poklicati prič, ki bi pričale v prid obtoženih (Pilsel 2004, 43).

Čeprav imajo v teoriji različne veje oblasti v državi ločena in določena področja avtoritete, pa v praksi izvršilna oblast ohranja jasno kontrolo nad vsemi nivoji moči. Sodišča, ki jim manjka neodvisnosti, spodkopavajo pravico do poštenega sojenja z ostrimi omejevanji obrambe⁸¹.

⁸¹ Human Rights Watch World Report 2007, 15. maj 2008.

Družine oz. žene zaprtih disidentov, o katerih piše Pilsel (2004, 44), poročajo o razmerah v zaporih, o tem, kako živijo njihove možje. Obiski so dovoljeni vsake tri mesece za dve uri, možje so večino zaprti v samicah, kjer ni zračenja niti dnevne svetlobe. Hrana v zaporih je plesniva, celice hladne in vlažne, zaporniki so brez zdravniške oskrbe, knjig nimajo.

Kuba ostaja ena izmed redkih držav na svetu, ki Mednarodni organizaciji Rdečega križa ne dovoljuje vstopa v zapore. Na Kubi ne priznavajo opazovanja in spremljanja človekovih pravic, zato kubanska oblast lokalnim skupinam za človekove pravice zavrača pravni status⁸².

Kljub temu, da svobode govora in tiska na Kubi ni, da ni pravičnega sojenja, pa na Kubi vseeno živijo ljudje, močni ljudje, ki z besedami in dejanji opozarjajo na napake, ki obstajajo v sistemu, pa čeprav na koncu za to pošteno plačajo.

⁸² Human Rights Watch World Report 2007, 15. maj 2008.

6 SKLEP

Ko sem se odločila za temo diplomske naloge, sem imela pred seboj točno zarisano sliko o tem, kaj naj bi na koncu bile moje ugotovitve. Bila sem namreč prepričana, da bom skozi članke, literaturo, vse gledane filme in internetne vire potrdila svoje prepričanje, da so človekove pravice kršene vsem in da vsi na Kubi živijo slabo. Vendar sem se zmotila, slika v moji glavi že zelo kmalu ni bila več jasna; življenje na Kubi je črno-belo.

In s to ugotovitvijo delno *potrjujem* svojo hipotezo, ki pravi, da **na Kubi obstaja ekonomska svoboda, medtem ko politične svobode ni**. Delno pravim zato, ker tudi ekonomska svoboda ni popolna. Res je, da na Kubi od leta 1995 dovolijo zasebno obrt, vendar z določenimi omejitvami. Kajti kubanska oblast še danes ostaja zvesta svojim socialističnim načelom, ki pravi, da bi moralo biti gospodarstvo v rokah države. Vendar premiki so vidni, privatizacija postaja vedno večji trend na socialistični Kubi, tudi zato, da bi povečali število zaposlitev v privatnem sektorju, s tem pa še povečali svobodo do dela in zaposlitve. Če torej lahko govorimo o ekonomski svobodi, pa politične na Kubi zagotovo ni. O tem najbolj pričajo disidenti. Obsojeni so bili bodisi zaradi pisanja, ki je nasprotovalo režimu, bodisi zaradi napačnega obnašanja, ki ni bilo povšeči oblasti, ali pa le zaradi napačnega ideološkega prepričanja, ki so ga najverjetneje priznali na glas. Dejstvo je, da je danes na Kubi zaprtih več kot 300 disidentov, ki 'živijo' v nehumanih pogojih. Cel svet piše o tem, cel svet govori o tem, vendar Fidel Castro vztraja, da kaj takega kot »politični disident« na Kubi ne obstaja in da so vsa poročanja o tem le kup laži.

Ali je kršenje človekovih pravic na Kubi z zahodnega vidika posledica režima, ki ga je Fidel Castro ustvaril na temeljih socialistične in komunistične ideologije? Skozi vso prebrano literaturo in veliko misli posvečenih Kubi svojo hipotezo *potrjujem*. Res je namreč, da je imel Fidel Castro sanje o boljši Kubi, kakor je bila pod diktaturo Fulgencia Batiste, imel je vizijo, ideje, predvsem pa prepričljivost in nekakšno energijo in magičnost, ki mu

jo nekateri pripisujejo še danes. Res je tudi, da so mu zaupale množice ljudi in da so se mu v njegovi revoluciji mnogi tudi pridružili. Res pa je tudi, da se je potrebno vprašati, kaj je njegov socializem prinesel. Na začetku vsekakor vse dobro, vsak je dobil svoj košček zemlje oz. svoje stanovanje, imeli so zastoj zdravstvo, šolstvo. A vse to le do določene točke in kmalu samo za določene posameznike. Kuba je kaj kmalu postala izoliran otok, ki mu je ostalo le prepričanje v dobro socializma. Prepričanje ali le iluzija? Kajti socializem na Kubi ne dopušča opcij. Komunistična partija je edina stranka v državi in hkrati edina, ki ima mnenje in edini prav. Castro je sicer dejal, da na oblasti ni on, temveč ljudstvo, a le zakaj potem ljudstvo nima nobene besede?

Ob koncu svoje diplomske naloge *zavračam* hipotezo, ki je bila rdeča nit moje naloge, da **svoboda na Socialistični republiki Kubi ni omejena**. Res je, svoboda ni omejena, vendar za peščico ljudi. Vsi ostali le živijo v njihovi senci in v senci lepih besed in misli, ki jih Kubi namenjajo turisti in tisti, ki jim oblast omogoča lepo življenje.

Fidel Castro je februarja letos predal oblast svojemu bratu Raulu. Ali to pomeni spremembe? Ljudje živijo naprej Piše se, da naj bi že zaživali drugače in svobodneje. A kar jim prinaša prihodnost, bo pokazal le čas in tisti, ki bodo pisali novo kubansko zgodovino.

7 LITERATURA

Album človekovih pravic/Svet Evrope. 1993. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Amnesty International. *About Amnesty International*. Dostopno prek: <http://www.amnesty.org/en/who-we-are/about-amnesty-international> (9. september 2008).

Amnesty International. 2007. *Cuba: Amnesty International's human rights concerns*. Dostopno prek: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/AMR25/003/2007/en/dom-AMR250032007en.html> (15. maj 2008).

Amnesty International Report 2008. Dostopno prek: <http://thereport.amnesty.org/eng/Regions/Americas/Cuba> (15. maj 2008).

Arcos Cazabon, Sebastian. 1988. *Human Rights and Education in Cuba*. Dostopno prek: <http://www.sigloxxi.org/Anexos-libro/anex-46.htm> (9. junij 2008).

Berlin, Isaiah. 1992. Dva koncepta svobode. V *Sodobni liberalizem: zbornik*, ur. Rudi Rizman, 69-89. Ljubljana: Krt.

Cerar, Miro ml. 1993. *Večrazsežnost človekovih pravic in dolžnosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Cubaverdad. 2007. *Is Cuba a 'Workers Paradise'?*. Dostopno prek: http://www.cubaverdad.net/workers_paradise.htm (9. junij 2008).

Divjak, Slobodan. 1982. *Roba i revolucija: Marks, kritika političke ekonomije i socijalizam*. Beograd: Radionica SIC.

Djordjević, Jovan. 1982. *Socijalizam i sloboda*. Beograd: Prosveta.

Društvo SOS telefon. 2008. *Mednarodne pogodbe in dokumenti*. Dostopno prek: http://www.drustvo-sos.si/branje/prirocni_za_svetovalno_delo_sv.htm#Mednarodne%20pogodbe%20in%20dokumenti (9. maj 2008).

Enciklopedija Slovenije. 1998. 12. zvezek. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.

Ferfila, Bogomil. 2006. *Svet na dlani, 1. knjiga, 1. del*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Finance.si. 2007. *Che Guevara na štiti tisoč metrov visoki gori*. Dostopno prek: http://www.finance.si/193050/Che_Guevara_na_%B9tiri_tiso%E8_metrov_visoki_gori (12. maj 2008).

- Free Cuba Foundation. *Inter-American Commission on Human Rights Report on Cuba*. Dostopno prek: <http://fiu.edu/~fcf/IACHR.html#III> (25. junij 2008).
- Geocities. 2008. *Nekdanje komunistične države in njihovi voditelji*. Dostopno prek: <http://www.geocities.com/slosocialist/kdinv.htm> (23. avgust 2008).
- Gott, Richard. 2004. *Cuba: a new history*. New Haven, London: Yale University Press.
- HBO Documentary. 2004. *'America Undercover'-Looking for Fidel*. Director: Oliver Stone.
- Heywood, Andrew. 2000. *Key Concepts in Politics*. Basingstoke: Palgrave.
- Heywood, Andrew. 2007. *Political ideologies: an introduction, 4th ed.* Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan.
- Hobsbawm, Eric. 1968. *Obdobje revolucije*. Ljubljana: Državna Založba Slovenije.
- Hobsbawm, Eric. 2000. *Čas skrajnosti: (Svetovna zgodovina 1914-1991)*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Hočevar, Barbara. 2006. Državnik z najdaljšim stažem praznuje 80 let. *Nedelo*, 13. avgust: 6.
- Hočevar, Tone. 2007. Na Kubi po dvajsetih letih (2); Več svobode za več dolarjev. *Sobotna priloga*, 17. marec: 14-16.
- Human Rights Education Associates. 2003. *Freedom of assembly and association*. Dostopno prek: http://www.hrea.org/index.php?base_id=146 (9. junij 2008).
- Human Rights Watch World Report 2007*. Dostopno prek: <http://hrw.org/englishw2k7/docs/2007/01/11/cuba14886.htm> (15. maj 2008).
- In Defence of Marxism. 2001. *Osnove marksizma*. Dostopno prek: <http://www.marxist.com/osnove-marksizma.htm> (23. avgust 2008).
- IndexMundi. 2008. *Cuba Unemployment rate*. Dostopno prek: http://indexmundi.com/cuba/unemployment_rate.html (16. junij 2008).
- Leogrande, William. 1981. Marxist governments: a world survey. Vol. 2, Cuba-Mongolia. V *Republic of Cuba*, ur. Bogdan Szajkowski, 237-255. London, Basingstoke: Macmillan.
- Mala splošna enciklopedija*. 1976. Tretja knjiga P-Ž. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

- Mill, John Stuart. 1994. *O svobodi, 1. izdaja*. Ljubljana: Študentska organizacija Univerze.
- Ministrstvo za javno upravo, Vladni portal za otroke in mladino. 2007a. *Politične pravice in svoboščine*. Dostopno prek: http://www.gov.si/za_otroke//index.php?option=com_content&task=view&id=133&Itemid=284&mld=284 (18. maj 2008).
- Ministrstvo za javno upravo, Vladni portal za otroke in mladino. 2007b. *Socialne, ekonomske in kulturne pravice*. Dostopno prek: http://www.gov.si/za_otroke//index.php?option=com_content&task=view&id=134&Itemid=285&mld=284 (18. maj 2008).
- Ministrstvo za zunanje zadeve. 2008a. *Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/Mednarodnipakt_drzavljskih_politichnih_pravicah.pdf (9. maj 2008).
- Ministrstvo za zunanje zadeve. 2008b. *Najpomembnejši mednarodnopravni dokumenti s področja človekovih pravic*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/clovekove_pravice/najpomemnejši_mednarodnopravni_dokumenti_s_podrocja_clovekovih_pravic/ (9. maj 2008).
- Natek, Karel in Marjeta Natek. 2000. *Države sveta 2000*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Net for Cuba International. *Human Rights: The Right to Freedom of Expression*. Dostopno prek: <http://www.netforcuba.org/HumanRights-EN/HumanRights/HR-Expression.htm> (9. junij 2008).
- Pan American Health Organization. 2001. *Country Profile: CUBA*. Dostopno prek: <http://www.paho.org/english/sha/prflcub.htm> (11. junij 2008).
- Pilsel, Drago. 2004. CHE bi bil danes disident. *Mladina št. 26*, 28.junij: 43-47.
- Radiotelevizija Slovenija, 1. program. 2007. *Mednarodna obzorja: Kuba-začarana lepotica*. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/mednarodna-obzorja-kuba/ava2.3376282/> (26. maj 2008).
- Religious Freedom World Report. 2004. *Cuba*. Dostopno prek: <http://www.religiousfreedom.com/wrpt/Latam/cuba.htm> (19. maj 2008).
- Rizman, Rudi. 1992. Intelektualni temelji liberalizma. V *Sodobni liberalizem: zbornik*, ur. Rudi Rizman, 15-29. Ljubljana: Krt.
- Scarone, Marcello. 1996. Freedom and restrictions: perspectives. V *Media and democracy in Latin America and the Caribbean*, ur. Rosa M. Gonzalez, 26-39. Paris: Unesco.

- Sitio del Ministerio de Relaciones Exteriores de Cuba. 2005. *Cuba and the human rights*. Dostopno prek: <http://america.cubaminrex.cu/English/61CDH/Cuba%20Penitentiary%20System.htm> (15. maj 2008).
- Sruk, Vlado. 1995. *Leksikon politike*. Maribor: Obzorja.
- Stel Computer Systems. *Russian revolution*. Dostopno prek: http://www.stel.ru/museum/Russian_revolution_1917.htm (23. avgust 2008).
- The Cuban American National Foundation. *Health Care in Cuba: Myth Versus Reality*. Dostopno prek: <http://www.canf.org/Issues/medicalapartheid.htm> (17. avgust 2008).
- ThinkQuest, Education Foundation. 2007. *Fidel Castro*. Dostopno prek: http://library.thinkquest.org/18355/fidel_castro.html (4. avgust 2007).
- Trabajadores. 2008. *Employment and productivity in Cuba*. Dostopno prek: <http://www.trabajadores.cu/news/ingles/employment-and-productivity-in-cuba/?searchterm=economy> (16. junij 2008).
- United States Immigration Support. 2008. *Cuban Immigration to the United States*. Dostopno prek: <http://www.usimmigrationsupport.org/cubaimmigration.html> (16. junij 2008).
- U.S. Department of State. 2004. *Cuba: International Religious Freedom Report*. Dostopno prek: <http://www.state.gov/g/drl/rls/irf/2004/35533.htm> (19. maj 2008).
- U.S. Department of State. 2005. *Cuba: 2004 Country Reports on Human Rights Practices*. Dostopno prek: <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2004/41756.htm> (25. junij 2008).
- Varuh človekovih pravic RS. 2005. *Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah*. Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=103> (11. maj 2008).
- Vincent, Andrew. 1995. *Modern Political Ideologies, 2nd ed.* Oxford, UK, Cambridge, Mass., USA: Blackwell.
- Vlada Republike Slovenije. 2008. *Urad za verske skupnosti*. Dostopno prek: <http://www.vlada.si/?gr1=vldSlz&gr2=Uvs&gr3=&gr4=&id=&lng=slo> (8. september 2008).
- Wikipedia. 2007a. *Cuba*. Dostopno prek: <http://en.wikipedia.org/wiki/Cuba> (4. september 2007).
- Wikipedija. 2007b. *Kubanska revolucija*. Dostopno prek: http://sl.wikipedia.org/wiki/Kubanska_revolucija (5. avgust 2007).

- Wikipedija. 2007c. *Socializem*. Dostopno prek:
<http://sl.wikipedia.org/wiki/Socializem> (5. avgust 2007).
- Wikipedija. 2008a. *Che Guevara*. Dostopno prek:
http://sl.wikipedia.org/wiki/Che_Guevara (12. maj 2008).
- Wikipedia. 2008b. *Cuba*. Dostopno prek:
http://en.wikipedia.org/wiki/Cuba#Human_rights (26. maj 2008).
- Wikipedia. 2008c. *Cuba-United States relations*. Dostopno prek:
http://en.wikipedia.org/wiki/Cuba-United_States_relations (27. februar 2008).
- Wikipedia. 2008d. *Platt Amendment*. Dostopno prek:
http://en.wikipedia.org/wiki/Platt_Amendment (27. februar 2008).
- Wikipedija. 2008e. *Splošna deklaracija človekovih pravic*. Dostopno prek:
http://sl.wikipedia.org/wiki/Splo%C5%A1na_deklaracija_%C4%8Dlovekovih_pravic (9. maj 2008).
- Wikipedia. 2008f. *United States embargo against Cuba*. Dostopno prek:
http://en.wikipedia.org/wiki/United_States_embargo_against_Cuba (27. februar 2008).
- Wikipedia. 2008g. *Human Rights in Cuba*. Dostopno prek:
http://en.wikipedia.org/wiki/Human_rights_in_Cuba (15. maj 2008).
- Yanely. 2008. Intervju z avtorjem. Zagorje ob Savi, 19. maj.

8 PRILOGA

Intervju z gospo Yanely, Kubanko, ki živi v Sloveniji.

PRILOGA A: Intervju

- **Vaše ime. Lahko tudi starost.**

Ga. Yanely: Ime mi je Yanely, stara sem 27 let.

- **Koliko let ste živeli na Kubi?**

Ga. Yanely: Na Kubi sem živela 25 let. Sedaj že dve leti živim in sem poročena v Sloveniji, v Zagorju ob Savi.

- **Ali ste študirali?...Kaj ste delali?...Vaš poklic?**

Ga. Yanely: Da, študirala sem turizem.

- **Ali vaša družina še vedno živi na Kubi?**

Ga. Yanely: Moja družina še vedno živi na Kubi.

- **Imate z vašo družino stike?...Če jih imate, kako jih ohranjate (preko telefona, računalnika oz. interneta, preko navadne pošte)?**

Ga. Yanely: Z družino sem še vedno v stikih. Ohranjamo pa jih preko telefona.

- **Zakaj ste zapustili Kubo?**

Ga. Yanely: Kubo sem zapustila, ker sem si ustvarila družino oz. se poročila.

- **Kako vam je to uspelo? Na kakšen način?**

Ga. Yanely: Kubo sem torej zapustila, ker sem se poročila s Slovencem, ki ga imam rada.

- **Ali je možno iz vaše države kar oditi in se odseliti ali so pri tem kakšne težave in ovire?**

Ga. Yanely: Da. Jaz mislim, da je možno.

- **Kakšno je bilo vaše življenje na Kubi?...Ste živeli dobro?...Imeli dovolj prihodkov oziroma denarja?**

Ga. Yanely: Na Kubi sem jaz osebno živela dobro. Tudi denarja je bilo dovolj.

- **Ste se na Kubi počutili svobodno?...Ste imeli kdaj občutek, da vas kaj ali kdo omejuje?**

Ga. Yanely: Živela sem svobodno in nikoli nisem imela občutka, da bi me kdo ali kaj omejevalo.

- **Ste imeli dostop do televizije, medijev, interneta?**

Ga. Yanely: Da, imela sem dostop do televizije, medijev in interneta.

- **Kaj se lahko spremlja po televiziji? Katere programe oziroma kakšno vsebino?**

Ga. Yanely: Po televiziji se lahko spremlja različne programe in različne vsebine, kot so filmi, telenovele, glasba, politika in zabava.

• **Je na Kubi veliko revščine?**

Ga. Yanely: Ne.

• **Kakšne so možnosti glede študija?...Gre lahko vsak Kubanec študirati? Ali je študij zastonj?**

Ga. Yanely: Če si na Kubi želiš študirat, lahko študiraš. Čisto vsak ima možnost študija, saj je študij zastonj.

• **Je na Kubi veliko brezposelnih ljudi ali veliko ljudi dela?**

Ga. Yanely: NI veliko brezposelnih. Veliko število ljudi na Kubi dela in ima službo.

• **Je težko dobiti službo?**

Ga. Yanely: Ne, ni težko.

• **Kako ste imeli urejeno zdravstvo?...Ste imeli ustrezno oskrbo?**

Ga. Yanely: Imela sem urejeno zdravstvo in brezplačno. Oskrba je bila dobra.

• **Ali je zdravstvo brezplačno?...So bolnišnice lepo urejene?...Imajo revni ljudje enake oblike in načine zdravljenja kot bogatejši?...Se občutijo kakšne razlike?**

Ga. Yanely: Zdravstvo na Kubi je za vse brezplačno. Tudi bolnišnice so lepo urejene in ne čuti in ne vidi se nobenih razlik med bogatimi in revnimi.

• **Kakšen je odnos Kubancev do tujcev oz. turistov? Je res, da se na ulici ne smete pogovarjati s turisti? Kaj se zgodi, če vas policist vidi v družbi turistov?**

Ga. Yanely: Odnos Kubancev do turistov je zelo prijazen. Ni nobenega problema, lahko se pogovarjaš s turisti. Seveda pa jih ne smeš nadlegovati.

• **Lahko potujete?**

Ga. Yanely: Da, lahko potujemo.

• **Ali so na Kubi občutena kakšna koli kršenja človekovih pravic? Ste občutili na katerem koli področju, da stvari niso poštene in pravilne?**

Ga. Yanely: Ne.

• **Kako Kubanci doživljate osebnost 'Fidela Castra'?**

Ga. Yanely: Fidela Castra oz. njegovo osebnost doživljamo na Kubi zelo v redu.

• **Ali se sploh pogovarjate o njem?**

Ga. Yanely: Da, se pogovarjamo.

- **Ali se sme javno govoriti o oblasti? Kaj se zgodi, če kdo javno spregovori o vladanju Castra?**

Ga. Yanely: Če javno spregovoriš o vladanju Fidela Castra oz. o oblasti, lahko greš v zapor.

- **Ali morda veste, kaj se zgodi v primeru, ko nekdo javno nekaj napiše proti oblasti Fidela Castra?**

Ga. Yanely: Ne.

- **Koliko je resnično svobode tiska?**

Ga. Yanely: Svobode tiska je dovolj.

- **Greste res v zapor, če ubijete kravo (zaradi mesa)?**

Ga. Yanely: Da, res je. Če kravo ubiješ na črno, greš v zapor.

- **Koliko se dejansko ve o zunanjem svetu?...O drugih državah sveta?...So na voljo kakšne informacije?**

Ga. Yanely: Informacije o svetu so dobre.

- **Ste bili na Kubi srečni? Če ste bili, kaj vas je osrečevalo?**

Ga. Yanely: Na Kubi sem bila zelo srečna. Osrečeval me je sam način življenja in pa predvsem svobodna zabava.